

॥ श्री ॥

हिन्दी प्रायमर अने हिन्दी शिक्षा-
वली भाग १ लाना गुजराती अर्थ

(तरजुमा सह).

(हिन्दी शब्द अने धातु रूपावली साथे).

लेखक प. प्रकाशक,

मणिलाल भट्टर्जाभाडे उपाध्याय.

बुकसेलर-गटलाद.

(सर्वे हत स्वाधान).

सन १९११

संवत् १९७८.

प्रत २०००.

आवृत्ति त्रीता.

श्री भाग्योदय प्रिन्टिंग प्रेसमां जटालाल देशकर
देवम छागुं. ग्वाडीआ-अमदावाद.

किंमत रु. ०-३-६.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૭૭૩ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ રિદ્દત નામનરતનશિલ્પાલય
૧૦૧૨૫

વિષય મૃદુલ : ૮૪૯ : ૬૪૫૨ : ૨૧૨

॥ श्री ॥

हिन्दी प्रायमर अने हिन्दी शिक्षावली

भाग १ लाना गुजराती अर्थ

(तरजुमा सह).

(हिन्दी शब्द अने धातु रूपावली साथे).

रची छपावी प्रसिद्ध करनार,

षणिलाल मूलजीभाई उपाध्याय.

बुकसेलर-पेटलाद.

(सर्व हक्क स्वार्थानि).

सन १९१८.

प्रत २०००.

संवत् १९७४.

आवृत्ति त्रीजी.

श्री भाग्योदय प्रिन्टिंग प्रेसमां जेठालाल देवशंकर दवेर छाप्युं.

खार्डीया-अमदावाद.

किंमत रु. ०-३-६.

પહેલી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

ગુજરાતી શાળાઓમાં ઉપલા ધોરણોમાં હિન્દી ભાષા શિક્ષવવાની શરૂઆત કરાવવાથી દરેક શાળામાં હિન્દી પ્રાઇમર, હિન્દી શિક્ષાવલી ભાગ પહેલો તથા હિન્દી શિક્ષાવલી ભાગ બીજો ચલાવવામાં આવે છે. હિન્દી ભાષાથી અપરિચિત બાલકોને એ પુસ્તકો શીખવવામાં વધારે અનુકૂળતા થાય એ હેતુથી તેના ગુજરાતી મીનીંગની જરૂર છે એમ જાણી તે તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે.

હિન્દી ભાષાની લિપિ બાલબોધ-નાગરી છે અને તેથી તે લિપિનો સારો પરિચય થાય એ હેતુથી આ મીનીંગમાં બાલબોધ લિપિજ વાપરવામાં આવી છે.

આશા છે કે, આ મીનીંગ હિન્દી ભાષા શિક્ષનાર વિદ્યાર્થીઓને તથા શિક્ષકોને અનુક્રમે પોતાનો અભ્યાસ કરવામાં તથા શિક્ષણ આપવામાં કાંઈક મદદકર્તા થઈ પડશે તો એને માટે કરેલો પ્રયાસ સફળ થયેલો જાણી મને આનંદ થશે.

ત્રીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

મને જણાવવાને આનંદ થાય છે કે આ ઉપયોગી પુસ્તકની પહેલી અને બીજી આવૃત્તિ ટુંક સમયમાં સ્વર્ણ જવાથી આ ત્રીજી આવૃત્તિ બહાર પાડવાની જરૂર પડી છે. આશા છે કે પ્રથમ આવૃત્તિ માફક આ આવૃત્તિ પણ તેટલીજ ઉપયોગી થઈ પડશે.

તા. ૫-૭-૧૯૧૮.

પેટલાદ.

મણિલાલ મૂલજીભાઈ રૂપાધ્યાય.

॥ श्री ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

हिन्दी प्रायमरना गुजराती अर्थ.

अनार-दाढम	खरगोश-ससयुं	दवात-खडीयो
आदमी-माणस	गदहा-गधेडुं	नरियल-नारियेळ
इमली-आमली	घडी-घडीआळ	पंडुख-कबुतर
ईख-शेरडी	चमगादर-चामा-	फव्वारा-फुवारो
उल्लू-घूअड	चीडीयुं	भी-पण
एला-इलायची	छतरी-छत्री	मकडी-करोळीओ
ऐनका-चक्का	जहान-बघाण	यहूदी-याहूदीओक
ओखली-खांडणी	दरवाजा-बडो	रेलगाडी-आगगाडी
औरत-स्त्री	टट्ट-टट्ट; नागोयोडो	लंगूर-बांदरो
अंडा-इंडुं	ठठेरा-बंसारो	अनमानुष-उरागरो
स्वरोंकी-स्वरोनी	डलिया-टोपलो	उदांग, बांदरो
पहचान-ओळखाण	ढकना-ढांकणुं	शरीफा-मीताफल
ककडी-काकडी	थम-थांभलो	हरिण-हरण

- १ कोइ कोइ क्ष, प्र, (अने) इ ने पण व्यंजन माने छे.
२ पण आ बे बे अक्षरोना मळवाथी बन्या छे.

३ एथी करीने आ मळेला-जोडेला असरोनी साथे लखाशे
(लखवामां आवशे.)

४ क, ख, ग, ज, ङ, ट, अने फ नी नीचे मीडुं मूकवाथी
तेमना बोलवामां फेर पडी जाय छे.

५ शीखवनार आ वात छोकराओने सारी रीते समजावी
आप.

बींटीवाले अक्षर-मींटांवाळा अक्षर.

व्यंजनोकी पहचान-व्यंजनोनी ओळखाण.

अक्षरांका जोड़ना-अक्षरोनुं जोडाण.

(१)

अब-हमणां
आग-देवता
इस-अे, आ

ईख-शेरडी
उस-ते
उख-शेरडी

ऐब-एब, कुटेब
ओस-झाकळ
और-अने

(२)

कल-काल
हल-हळ
चल-चाल
झट-झट, तरत
पट-लूगडूं

पढ़-भण
रख-राख
पर-उपर
डर-डर-व्ही
धर-धर

गढ़-दाट
बढ़-बड
मत-ना
कर-कर

(३)

बन-स्तन
रस-रस
बह-ते
मन-मन
चख-चाख

कब-कयारे
नस-नस
फल-फळ
सच-साचुं
घट-जाडुं

गज-हाथी, गज
गल-गळय
कह-कहे
बढ़-बध
भर-भर; सुधी

(४)

झपट-झपाटो
लपट-सारी सुगंध
नहर-नहेर
शरम-लाज

नरम-पोचुं
गरम-उन्हुं
मगर-मघर
नमक-मीटुं

खटक-खटको, आंच
भटक-भटकवुं [को,
बहल-बहेल, नमत
महल-महेल

(५)

करवट-पासुं
सरपट-दोडवुं
झटपट-उतावळुं
शरबत-शरबत
मलमल-झीणुं लूगडुं

पनघट-कुचा तळा-
वनो कांठो
बरगद-बढ़
खटमल-मांकण
हलचळ-हीलचाल
पलटन-पलटण, फोज

बरतन-वासण
थरथर-धुजवुं
रपटन-कीसी जग्या
भरभर-भरवुं
कलकल-ककळवुं

(૬)

બસ કર-બંધ રાખ	છતપર ચઢ-છત	સરપટ મતચલ-
ઘર ચલ-ઘેર ચાલ	ઉપર ચઢ	દોડતો ના ચાલ
સચસચ કહ-સાચે	ફટપટ ઊઠ-જલહી	મહલપર રહ-મહેલ
સાચું કહે	ઊઠ	ઉપર રહે
હઠ મત કર-હઠ	ઇસપર રાખ-આ	પહર ભર જગ-પ-
ના કર	ઉપર રાખ	હોર સુધી જાગ
બારહસહી-બારાક્ષરી.		

- ૧ અથવા વ્યંજન અને સ્વરોનો મેળાપ.
- ૨ વ્યંજનોની સાથે મળવાથી સ્વરોનું સ્વરૂપ બદલાઈ જાય છે.
- ૩ જે અક્ષરનું જેવું સ્વરૂપ છે તે અહીં તેની જેઠે લખેલું છે.
- ૪ આ સ્વરૂપને માત્રા કહે છે.
- ૫ સ્વરોનો વ્યંજનોની સાથે મેળાપ.
- ૬ પળ ઉ ની માત્રા ડ્યારે ર માં લગાડવામાં આવે છે ત્યારે તેનું રૂપ રુ થઈ જાય છે.
- ૭ ઉ ની નીશાની ર ની વચમાં જાય છે. જેમકે-
- ૮ અક્ષરની ઉપર જે મીંડુ હોય તેને અનુસ્વાર કહે છે.
- ૯ અનુસ્વારના બે રીતે ઉચ્ચાર થાય છે. એક પુરો, બીજા અનુનાસિક સાથે.
- ૧૦ જેવી રીતે કંઠ અને હંસીમાં અનુસ્વારને માટે કોઈ વસ્તુ આવું ચિન્હ અક્ષરની ઉપર વનાવી દે છે.

૧૧ કોઈ અક્ષરની આગળ બે મીઠાંની નિશાનીને વિસર્ગ કહે છે.

૧૨ વિસર્ગનું કામ હિન્દીમાં બહુ ઓછું પડે છે.

૧૩ જેવી રીતે અમે ઉપર લખ્યું છે તેજ પ્રમાણે ષીજા વ્યં-
જનોમાં પણ સ્વરોની નિશાની લગાડવામાં આવે છે.

૧૪ માત્રાઓંકા લગાના-નિશાનીઓનું લગાડવું.

(૧)

કાન-કાન
કામ-કામ
છાલ-છોડું
છાપ-સિકો
કિસ-કયો
કિન-કોણ

દિલ-ધન
દિન-દિવસ
ચીજ-વસ્તુ
ચીલ-સમડી
મીઠ-ગરદી
તુમ-તમે

તુલ-તું
દૂર-વેગલું
પુર-શહેર
ચૂક-ખૂલ
ચૂર-મોહિત થવું, ખૂકો
ચૈત-ચૈત્ર માસ

(૨)

સેઠ-શેઠ
મેલ-મેલ
મેહ-વરસાદ
સેર-શહેર

ચૈન-આરામ, મજાહ
કૈદ-કેદ
કૈથ-કોટું
મોલ-કિંમત

ચોટ-ચોટ, દાવ
કૌન-કોણ
કૌર-કોઝીયો
ચૌક-ચોક

(૩)

- ૧ ઋ, ઋ અને ૠ આ સ્વર સંસ્કૃતમાં જ કામ આવે છે.
 ૨ ણ નીચે લખેલા શબ્દોનું કામ કદી કદી હિન્દીમાં
 ણ પડે છે.
 ૩ જ્યારે કોઈ અક્ષરમાં ઋ ની માત્રા લગાડવામાં આવે છે
 ત્યારે તેની નિશાની एવી થઈ જાય છે.
 ઋણ-દેવું કૃપા-મહેરબાની
 ૪ સ્વર ઔર વ્યંજનોંકા મેલ-સ્વર અને વ્યંજનોનો મેળાપ.

(૧)

બાબા-દાદા	भीख-भीख	મેલ-મેલ, સંપ
કાકા-કાકા	चुप-छानुं	બૈલ-બલ્લદ
માલા-માલા	चूक-भूल	કૈસા-કેવો
કાલા-કાલું	दूर-वेगलुं	કોના-સ્વૂળો
કિસ-કયો	चूहा-उंदर	દોના-પઢીઓ
જિસ-જે	चूना-चूनो	કૌઆ-કાગઢો
તિર-તીર	तेल-तेल	હૌઆ-હાડ

(૨)

- ૧ પુરા સાનુનાસિકને માટે પુરું મીંદું અને અર્ધાને માટે
 अर्धું મીંદું કામમાં લેવામાં આવે છે.

२. आ घात बाळकोन शीखवाही देवी जोइए.

हँस-हसवुं

धँस-कळी जवुं

हाँचा-ढीमणुं

साँचा-संचो

झंढा-झंढो

(३)

लालच-लालच

गोदना-घोचवुं

सुखाना-सुकावुं

धोबिन-धोबण

भेड़िया-बरू

सीखना-शीखवुं

मिळाप-मेळाप

पकाना-पकवुं

पढना-भणवुं

बैरागी-बेरागी,

साधु

तूतिया-एक औ-

षधी

रिझाना-राजी करवुं

हंडा-हंडो, जादी

लाकडी

खिलाना-खव-

राववुं

टोकरी-टोपळी

पुड़िया-पढीकुं

कंगाल-गरीब

लीपना-लीपवुं

चिउंटी-कीडी

(४)

छेड़छाड-छेड़वुं

टोपीवाळा-अंग्रेज

भीड़भाड़-भीड़

डुगडुगी-डांडी

पीटवी; नगारी

झूटमूट-जूट्रं

रैलगाडी-आगगाडी

मारपीट-मारकूट

कामकाज-काम

चौकीदार-चोकी-

वाळा

दोड़धूम-दोडादोड

हेलमेल-हळीमळीने

दवात-खडीयो

चूहा-उंदर

गिलहरी-खीसकोळी

कलम-कलम

बिछी-बिछाडी

लोमड़ी-लोकडी

तसवीरें देखो-छ-

बीओ जुओ

(૧)

નામ પઢો-નામ	સચ બોલ-સાચું	વીસ આમ-વીસ
વાંચો	બોલ	કેરી
ફલ સ્વા-ફલ સ્વા	જૂઠી વાત-જૂઠી	મીઠા દૂધ-મીઠું દૂધ
પઢાલે-ભળીલે	વાત	ફૂલ તોડ-ફૂલ તોડ
મુંદા સ્વોલ-મોઢું	કૌન હૈ-કોણ છે	નીલા રંગ-મુરો રંગ
ઘઘાઘ	ચૈન કર-મોજ કર	

(૨)

- (૧) ફૂલ સ્વીલી રહ્યાં છે. (૨) પક્ષી બોલી રહ્યું છે.
 (૩) ચોપડી ભળ્યા-શીર્યા કરો.
 (૪) પરોઢીય ઉઠ્યા કરો (ઉઠો).
 (૫) તમારું નામ બતાવો. (૬) વાતો ના કરો.
 (૭) મને કેરી આપો. (૮) હું જીમૂડું આપીશ.
 (૯) આ કોણ આવ્યું. (૧૦) ત્યાં ક્યાં ગયા.

(૩)

- (૧) રઘુવીર હજી સુધી સુતા છે.
 (૨) તે દિવસ સુધી (આજો દિવસ) રમે છે.
 (૩) તેની પાસે ના જાઓ.

- (૪) અમે કપડાં પહેરી લીધાં.
 (૫) આવો, મળવા ચાલીયે. (૬) વાર ના કરો.
 (૭) મઠસ્કે ઉઠવું જોડે.
 (૮) ઉઠીને મોઢું ધોવું જોડે.
 (૯) જૂઠું કોઈ વસ્ત ના બોલો.
 (૧૦) આવો, અમારી સાથે ચાલો.

(૪)

- (૧) મોર બોલી રહ્યો છે. (૨) એ બાગમાં ફર્યા કરે છે.
 (૩) તે બાગ રામદાસનો છે.
 (૪) માલી બાગને પાણી પાડે રહ્યો છે.
 (૫) આ કુવાનું પાણી સ્વારું છે.
 (૬) હું મીઠું પાણી પીશ.
 (૭) ધૂલપર ના આઠોટો.
 (૮) આપણું લૂગડું મેલું ન કરવું જોડે.
 (૯) હું રોજ સવારમાં બાગમાં સહેલ કરું છું.
 (૧૦) સૂરજ ઊગે ઘણી વાર થઈ.
 (૧૧) ચાલો, હવે ઘેર જડે.
 (૧૨) હમણાં પાઠ મોઢે કરવો પડશે.

(૫)

- (૧) પતંગીઆની પાછલ ના દોડો.
- (૨) મા વાપનું કહું માનો.
- (૩) કોઈને નઠારી વાત ના કહો.
- (૪) નઠારા છોકરાઓની સાથે ના રમો.
- (૫) મળવા લાવવામાં મન લગાડો.
- (૬) કોઈ વસ્ત કોઈની સાથે લડાઈ ના કરો.
- (૭) કોઈને કોઈ વસ્ત ગાલો ના દો.
- (૮) માઈવેનની સાથે હેતથી બોલો.
- (૯) જે મળે છે તે મુસ્ત મેલવે છે.
- (૧૦) નિશાલેથી સીધા ઘેર આવવું જોઈએ.
- (૧૧) દોડશો ના, પઢી જશો.
- (૧૨) મળેલા અક્ષર.
- (૧૩) અક્ષર જે જાતના હોય છે. એક કાનાવાળા; બીજા
વગર કાનાવાળા.
- (૧૪) પાઈ વાળે—કાનાવાળા. વિના પાઈ વાળે—
વગર કાનાવાળા.

- (૧૬) જ્યારે કાનાવાળા અક્ષર આગલા અક્ષરોની સાથે મળે છે ત્યારે તેઓનો કાનો ચાલ્યો જાય છે જેમકે, સજ્જ-લીલું. કુપ્પા-મોટવો.
- (૧૬) પણ જ્યારે વગર કાનાવાળા અક્ષર આગલા અક્ષરોની સાથે મળે છે ત્યારે તેમનું પહેલું સ્વરૂપ બહુધા કાયમ રહે છે. જેમકે, લઢા-દંડો, જાઢી લાકઢી.
- (૧૭) પણ જ્યારે વગર કાનાના અક્ષર ય ની સાથે મળે છે ત્યારે ય નું સ્વરૂપ જ થઈ જાય છે. જેમકે, ક્યારી-હાંગેરના વાવેતરની જમીન.
- (૧૮) ર આગળથી પણ મળે છે અને પાછળથી પણ.
- (૧૯) જ્યારે તે આગળથી મળે છે ત્યારે તે આગળના અક્ષરની ઉપર ચાલ્યો જાય છે. જેમકે, વર્ફ-વરફ, ગર્દ-ધૂલ.
- (૨૦) અને ર જ્યારે પાછળથી મળે છે ત્યારે તે જેનાથી મળે છે તેની નીચે ચાલ્યો જાય છે. જેમકે, યંત્ર-સંચો, પ્રાણ-જીવ.

- (૨૧) ક્ જ્યારે ષ માં મળે છે, ત્યારે તેનું સ્વરૂપ ક્ષ થઈ જાય છે. જેમકે, ક્ + ષ-ક્ષ, મિષ્ટા-મીઠા.
- (૨૨) ત્ જ્યારે ર માં મળે છે, ત્યારે તેનું સ્વરૂપ ત્ર થઈ જાય છે. જેમકે, ત્ + ર-ત્ર, સ્વત્રી-ક્ષત્રી.
- (૨૩) જ્ જ્યારે ઝ માં મળે છે, ત્યારે તેનું સ્વરૂપ જ્ઞ થઈ જાય છે. જેમકે, જ્ + ઝ-જ્ઞ, જ્ઞાન-સમજણ.

દિનોંકે નામ-દિવસોનાં નામ.

(૧) અઠવાડીયાનાં સાત વાર હોય છે, તેમનાં નામ આ છે.

ઇતવાર-રવીવાર.

બુધ-બુધવાર.

શુક્રવાર-શુક્રવાર.

સોમવાર-સોમવાર.

વૃહસ્પત-ગુરુવાર.

શનિશ્વર-શનિવાર.

મંગલ-મંગલવાર

॥ श्री ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

हिन्दी शिक्षावली पहला भागना गुजराती अर्थ.

पाठ १. साधारण उपदेश-सामान्य बोध.

केवल-फक्त.

साथी है-सोबतीछे.

ही-ज.

मालिकका-धनीनुं.

मनसे-दिलथी.

तुम्हारे-तमारां

उससे-तेनाथी.

कुछ-कंइ.

छिपा-छानुं.

बह-ते.

जिसमें-जेमां.

जल्द-जल्दी

उसे-तेने.

बिना पूरा किये-

पूरे कार्यो दगर.

संभालता है-सं.

भाळे छे.

इस-आ.

पड़ोसियोंसे-पा-

डोशीओ साथे.

मेल-संप.

और-अने.

बदन-शरीर.

साफ़-छोरुनुं,

स्वच्छ.

कमाया हुआ-क-

मायनुं.

नहीं ठहरता-र-

हेतुं नथी.

वैसेही-तेज प्रमाणे.

(१) दुःखमां फक्त इश्वरज सोबती (बेली) छे.

(२) धनीनुं काम साचा दिलथी करो.

- (૩) તમારાં સઘળાં કામોને હિશ્વર જુષ છે; તેનાથી કંઈ છાનું નથી.
- (૪) તે ઘર જલ્દી મટી જાય છે તેમાં ઢંટો થાય છે. (જે ઘરમાં ઢંટો થાય છે તે ઘર જલ્દી નાશ પામે છે.)
- (૫) સારા માણસ જે કામ કરવા માંડે છે તે પૂરું કર્યા વગર છોડતા નથી.
- (૬) દુઃખમાં ધીરજ માણસને સંભાળે છે.
- (૭) વિદ્યાની વરાવર આ સંસારમાં કોઈ ધન નથી.
- (૮) પાઠોશીઓ સાથે સંપ રાखો અને વધાને પોતાના ભાઈ-બંધુ વરાવર માનો.
- (૯) શરીર ચોखું રાखો, સ્વચ્છ છોકરાઓને વધા પ્યાગ કરે છે.
- (૧૦) નઠારાં કામોથી કમાયલું ધન રહેતું નથી, જે પ્રમાણે આવે છે તેજ પ્રમાણે જાય છે.

પાઠ ૨. સાધારણ ઉપદેશ—સામાન્ય વોધ.

કિસીકો—કોડને
મત—ના
સતાઓ—દુઃખદો

તુમ્હારીસા—તમારા જેવો
જાન—જીવ
ઉસકી—તેની

ઔરાંકી-બીજાઓની
 છગા રહતા હૈ-મંડયા રહે છે
 વહ-તે
 કુદતાહૈ-બલે છે
 તુમ્હે-તમને
 સૌંપા જાય-સૌંપવામાં આવે
 સચ્ચાઈસે-પ્રમાણિકપણે
 ઉન્હે-તેમને
 ધોસ્વા-દગો

ચુમજાતીહૈ-પેશી જાય છે
 ઇસમે-અમાં
 ઇસલિયે-અથી કરીને
 ઉનપર--તેમના ઉપર
 કરનેમેં-કરવામાં
 કૌનજાને-કોણ જાણે
 ફિર-પછી
 ઉસે-તેને.

(૧) કોઈને દુઃખ દો નહિ. વધાનો તમારા જેવો જીવ છે.

(૨) જે પોતાના ભરોસાથી કામ કરે છે, તેની ઇશ્વર સ-
 હાયતા--મદદ કરે છે.

(૩) જે વીજાઓની ભલાઈમાં મંડયા રહેછે, તે સુખી રહેછે.

(૪) જે વીજાઓને સુખી જોઈને બલે છે તે દુઃખી રહેછે.

(૫) જે કામ તમને સૌંપવામાં આવે, તે પ્રમાણિકપણે કરો.

(૬) જે તમારા ઉપર ભરોસો રાખે, તેમને કદી દગો દો
 નહિ.

(૭) કોઈને નઠારું ના કહો, (કારણકે) નઠારી વાત તી-
 રની પેઠે પેસી જાય છે.

- (૮) નઠારા માળસોની સોબત ખૂલ કરીને પળ કરશો નહિ, એમાં નુકશાન છે.
- (૯) નઠારા માળસ પોતાના भाइबंधने दगो दे છે, ઈથી કરીને તેમના ઉપર કોઈ વસ્તુ ભરોસો કરશો નહિ.
- (૧૦) સારું કામ કરવામાં વાર કરશો નહિ, કોણ જાણે ફરી તમે તેને કરી શકો અગર ન કરી શકો.

પાઠ ૩. સાધારણ ઉપદેશ-સામાન્ય બોધ.

બુરે--નઠારા

અછેકા--સારાનું

બહી--તેજ

બૈરી--શત્રુ

બઢોંકા--મોટાઓનું

इसीमें-एमांज

होगा--थશે

પછતાઓગે--પસ્તાશો. (નથી

નહિપતિયાતા--વિશ્વાસ કરતું

પઢેલિખેકા--ખળેલાગળેલાનો

કિસીકા--કોઈનું

આદર--સત્કાર

સવસે--બધાની સાથે

કઢવી--દુસ્ત્ર લાગે તેવી

- (૧) નઠારાં કામોનું ફલ નઠારું છે અને સારાનું સારું.
- (૨) મિત્ર તેજ છે જે વસ્તુ ઉપર કામ આવે.
- (૩) શત્રુ સારી સારી વાતો પળ કરે, તો પળ તેનો વિશ્વાસ કરવો નહિ.

- (४) मोटाओनुं कहुं मानो, एमांज तमारु भलुं थशे.
 (५) वगर विचारे कोइ काम करशो नहि, नहि तो पस्ताशो.
 (६) जूटुं ना बोलो, (कारण के) जूठानो विश्वास कोइ करतुं नथी.
 (७) भणेलो गणेलानो सघळी जगाए सत्कार थाय छे, मूर्खनो कोइ सत्कार करतुं नथी.
 (८) बधानी भलाइमां रहो, नठारुं कोइनुं पण विचारशो नहि.
 (९) मूआ पछी पाप ने पुण्य वगर कशुं साथे जतुं नथी.
 (१०) बधानी साथे सारी वात बोलो; कडवी-दुःख लागे तेवी वात कोइनी साथे कहेशो नहि.

पाठ ४. साधारण उपदेश—सामान्य बोध.

उन्होंने--तेमणे	अत--छेवट
कितने--केटलुं	समझ बूझकर--समजीने
उठायेंहैं--वेठयां छे	गालियाँ--गाळो
बढकर--वधारे	कोसों--घणा गाउ
बिना समजे बूजे--समज्या वगर	धूपमें--तापमां
कह डालनेमें--कही देवामां	तुरंतही--तरतज
सोच विचारलो--विचारीलो	सुस्ताकर--आराम लइने

પૈર--પગ

કયોંકિ--કેમકે

દેખ ભાલકર--જોઈને

ઔરોંકા--બીજાઓનો

- (૧) માં બાપની સેવા કરો; તેમણે તમારે માટે કેટલું દુઃખ વેઠ્યું છે. તેઓથી વધારે તમારું મનું ઇચ્છવાવાળું કોઈ નથી.
- (૨) સમજ્યા વગર કોઈ વાત મોઢેથી કાઢશો નહિ. જે મનમાં આવે તે વગર વિચારે કહી દેવામાં કોઈ કોઈ વસ્તુ મોઢું નુકસાન થાય છે.
- (૩) જ્યારે તમે કોઈ કામને કરવા ઇચ્છો ત્યારે સારી રીતે વિચારીલો કે એનું છેવટ શું થશે. પોતાનું નુકસાન (અને) નફો સમજીને તે કામમાં હાથ ઘાલો.
- (૪) ગાલ અથવા કોઈ નઠારી વાત મૂલીને પણ મોઢેથી ન કાઢો, (કારણ કે) ગાલો દેવી (એ) નઠારા છોકરાઓનું કામ છે.

સારા છોકરા એવી વાતોથી વળા માગ વેગલે જાય છે.

- (૫) તાપમાં વહાર જશો નહિ, બહારથી આવીને તરતજ પાણી પીશો નહિ. થાંડીવાર આરામ લઈને, જ્યારે ઠંડા પડો, ત્યારે પોતાની તરસ ચોક્કસ પાણીથી શાંત કરો.

(૬) રસ્તામાં જોઈને ચાલો; एवं न होवुं जोइए के ठोकर
 खाइने પહીં જાઓ, અથવા કાંટાં વાગે અથવા કોઈ
 જીવ જંતુ પગ તલે દબાઈ જવાથી કરડી સ્વાય.

(૭) પોતાની લઢાઈમાં દુઃખ વગર કાંઈ પળ સુખ નથી,
 કેમકે એમાં આપણું પળ મન દિલગીર થાય છે અને
 બીજાઓનો પળ જીવ વગડે છે.

પાઠ ૫. સફાઈ-ચોકસાઈ.

હનકો-તેઓને
 આલસિયાંકી-આલસુ માણ-
 સોની
 મૈલે કુચૈલે-મેલાં, ગંદા.
 દરિદ્ર-દલદર, ગરિબાઈ
 પસિના-પરસેવો

સતારને લગતા હૈ-સતાવવા
 લાગે છે
 આલસિ-આલસુ
 ધિનાતેહે-ધિકારે છે
 હોહી જાતાહૈ-થડજ જાય છે
 પહિના કરો-પહેર્યા કરો

(૧) જે છોકરા સ્વચ્છ રહે છે તેઓને સર્વ કોઈ પ્યાર
 કરે છે.

(૨) ગંદા છોકરાંઓને સઘળા ધિકારે છે.

(૩) શરીર મેલું રહેવાથી પરસેવો નીકળતો બંધ થઈ જાય છે.

(૪) પરસેવો વંધ થવાથી જો બીજો કોઈ રોગ ન થાય તો માણસ આઠસુ તો થઈ જાય છે.

(૫) આઠસુ માણસોની બુદ્ધિ પણ મંદ થઈ જાય છે અને તેઓને દરિદ્ર (ગરિબાઈ) સતાવવા લાગે છે. ઇ-ટલા માટે છોકરાઓ ! તમારે પોતાનું શરીર ચોક્કસ રાખવું જોઈએ અને સ્વચ્છ લૂગડાં પહેર્યાં કરવાં.

પાઠ ૬. સવેરે ઉઠનેકે લાભ—મઠસ્કે ઉઠવાથી લાભ.

સવેરે—મઠસ્કે

ક્રિયાજાતાહે—કરવામાં આવે છે

સોતે—સૂઈ

ઉઠતેહી—ઉઠતાંજ

જી—જીવ, ધ્યાન, મન

બઢતીહે—વધે છે

જિમને—જેળે

વૈસા—તેવું, તે પ્રમાણે

સુસ્તી—આઠસાઈ

બનાઈહે—બનાવી છે

કમ—ઓછું

વાનડાલે—ઠેવ પાડવી.

(૧) છોકરાઓ ! મઠસ્કે ઉઠો અને ઉઠતાંજ ભગવાનનું નામ લો. જેળે તમારા સુખને માટે ઘણી વસ્તુઓ બનાવી છે.

(૨) મઠસ્કે—સવારમાં ઉઠીને જે કામ કરવામાં આવે છે તેમાં ઘણો જીવ પોરોવાય છે.

- (૩) મળવું જેવું સવારમાં થાય છે તેવું બીજી વખત થઈ શકતું નથી.
- (૪) મઠ્ઠસ્કે ઉઠીને જે યાદ કરવામાં આવે છે તે ઘણું જલ્દી યાદ થાય છે અને ઓછું ભૂલાય છે.
- (૫) મઠ્ઠસ્કે ઉઠવાથી બુદ્ધિ વધે છે, અને શરીરમાં રોગ થતો નથી.
- (૬) સૂરજ ઊગ્યા પછી સૂઈ રહેવાથી આઠસાઈ આવે છે.
- (૭) ઇટલા માટે છોકરાઓ મઠ્ઠસ્કે ઉઠવાની ટેવ પાડવી જોઈએ.

પાઠ ૭. સાફ પાણી—સ્વચ્છ પાણી.

જહાંતક—જ્યાં સુધી
 પેંદીમેં—તઢીયામાં
 બીમારિયાં—રોગો, વ્યાધિ,
 દુઃખો.
 કકડ—કાંકરા, બાલૂ—રેતી.

ઔટાનેસે—ઝકાઢવાથી, ગ-
 રમ કરવાથી
 છનકાર—ગઢાઈને
 તિપાઈ—ત્રણ પાયાની ઘોડી.
 ગલીહુઈ—ઑગઢેલા

- (૧) જ્યાં સુધી બની શકે (ત્યાં સુધી) ચોક્કસ પાણી પીવું જોઈએ.
- (૨) ચોક્કસ પાણી પીવાથી રોગ ઓછા થાય છે.

- (૩) પાણી ગરમ કરવાથી-ડકાઢવાથી ચોક્કસ થઈ જાયછે.
- (૪) એક ત્રણ પાયાની ઘોઢી ઉપર ચાર ઘડા તઢે ઉપર રાસીને, ઉપરના ત્રણ ઘડાના તઢીયામાં કાળાં પાઢી-ને એકમાં કોયલા, બીજામાં કાંકરા અને ત્રીજામાં રેતી, ધરવામાં આવે તો જે પાણી આ ત્રણ ઘડામાંથી ગઢાઈને નીચેના ઘડામાં ધરાશે, તે ઘણુંજ ચોક્કસ થશે.
- (૫) વરસાદનું પાણી પળ ચોક્કસ હોય છે, પળ પઢતાં પ-ઢતાં તેમાં કેટલીક વસ્તુઓ મઢી જાય છે.
- (૬) ઓગઢેલા વરફનું પાણી પળ ઘણું ચોક્કસ હોય છે.

પાઢ ૢ. હંસી ટઢા-મશ્કરી.

બૈરકા-વેરનું
કિયાકરો-કરો

હસીમેં-એમાંજ

હસલિયે-એટલા માટે

ઉસે-તેને

ઢોગ-ઢોક

કિસીસે-કોઈની સાથે

તુમસે-તમારી સાથે

બઢાઈ કરેંગે-વસાળ કરસે.

- (૧) મશ્કરી કરવા (એ) વેરનું મૂઢ છે, એટલા માટે મ-શ્કરી કોઈની ન કરો.
- (૨) કોઈ તમારી મશ્કરી કરે અથવા તમારી સાથે વેર કરે તો તમે તેને મનમાં ઢાવશો નહિ.

- (૩) एमांज तमारुं भलुं थशे अने वधा लोक तमारं व-
खाण करशे.
- (४) जे माणस नठाराने बदले सारुं करेछे ते उत्तम गणायछे.
- (५) जे नठाराने बदले नठारुं करे छे ते मध्यम छे; अने
जे साराने बदले नठारुं करे छे ते नीच कहवाय छे.

पाठ ९. बुराईका फल—नठारानुं फळ.

कुत्तेने—कुतराओए
घबड़ाकर—घभराइने
उसको—तेने
पीछाकियो—केढो लीधो
उस—ते
उसे—तेने
पेड़की—झाडना
पत्तियाँ—पांढां

अपने—पोतानुं
आड़में—ओथामां
चरलीं—चरी लीधां
ऐसीही—एबीज
होगई—संताइ गइ
आड़—ओथो
दुर्गत—नठारी दशा

- (१) एक वखत शिकारी कुतराओए एक बकरीनो केढो लीधो
- (२) बकरी नासी जइने एक गावमां एक बागमां झाडना
ओथामां संताइ गइ अने तेथी कुतराओ तेने जोइ
शक्या नहि.

- (૩) થોડાંવાર પછી ચકરીયે મૂલ્યથી ગમરાઈને તે જ્ઞાડના પાંદડાં ચરી લીધાં.
- (૪) પાંદડાનો ઓથો ન રહેવાથી કુતરાઓએ તેને જોડે લીધી
- (૫) વધા તેના ઉપર ટુટી પડ્યા અને તેને મારી નાખી.
- (૬) સાચું છે, જે પોતાનું મલું કરવાવાળાની સાથે મુંડું કરે છે તેની ઈવીજ નઠારી દશા થાય છે.

પાઠ ૧૦ વરગદકા પેડ-વડનું જ્ઞાડ.

અનોઆ-વિચિત્ર

મીતર-અંદર

જડે-મૂલીઆં

વહુતસી-ઘણીજ

ધસકર-ધસીને

પેડ-જ્ઞાડ

જટાયે-મૂલીઓ

જમજાતીઠે-ચોટી જાય છે

મઢોંચમે-મરૂચમા

ઇતના-એવડું

- (૧) વડ આ દેશમાં એક વિચિત્ર જ્ઞાડ છે.
- (૨) એની ઢાળીઓમાંથી ઘણીજ મૂલીઓ નીચે ભટકે છે.
- (૩) જ્યારે તેઓ જમીન સુધી પહોંચી જાય છે ત્યારે અંદર ધસીને ચોટી જાય છે, અને મૂલીઆં બની જાય છે.
- (૪) વડનું જ્ઞાડ ઘણું મોટું અને છાયાવાળું હોય છે.

(५) बधायी मोटुं वढनुं झाड नर्मदा नदीना कांठाउपर भरुचमां छे.

(६) ते एवहुं मोटुं छे के हजारो माणसो तेनी छायामां सुखे रही शके छे.

पाठ ११. प्यासा कौवा-तरस्यो कागडो.

महँ-मोटुं

कहाँकि-कयांथीके

ढालीं-नांख्या

कईवार-केटलीक वखत

कंकड़ी-कांकरा

गिरतीथी-पडता हता

ढालकर-घालीने

लालाकर-लावीलावीने

अच्छीतरहसे-सारी रीते

बुझाई-शांतकरी

प्यास-तरस

अकारथ-नकामी

(१) एक कागडो तरसने लीधे उडतो उडतो पाणीना घडानी पासे गयो.

(२) घडानुं मोटुं नानुं हतुं अने पाणी तेमां थोडुं हतुं.

(३) कागडाए केटलीक वखत चांच घालीने पाणी पावानुं इच्छयुं.

(४) पण तेनी चांच एवढी मोटी कयांथी के पाणी सुधी पहेंची शके.

(५) छेबेटे कागडाएते घडामां कांकरा लावी लावीने नांख्यां

- (૬) જેમ જેમ કાંકરા પડતા હતા (તેમ તેમ) પાણી ઉપર
ચઢી આવતું હતું.
(૭) થોડાજ વારમાં પાણી ઘડાના મ્હેં સુધી પહોંચી ગયું.
(૮) અને કાગઢાણ સારી રીતે પોતાની તરસ શાંત કરી.
(૯) સાચું છે (કે) મહેનત નકામી જતી નથી.

પાઠ ૧૨. આલસ યા સુસ્તી—આલસ અથવા સુસ્તી.

આલસી—આલસુ

બહતા—બહેતું

ચઢી—ઘૂંચી

જીનાતક—જીવન, જીવતર

બંધા—બંધાઈ

કામકાજી—ઉદ્યોગી, મહેનતુ

પિંઢ—કેડો

કાઈ—લીલ

ફટકને દેતો—ફરકવા દેતો

ઘેર લેતા હૈ—ઘેરી લે છે

ગમ જાતી હૈ—બાંધી જાય છે

બેરી—શત્રુ

- (૧) આલસુ માણસનું પોતાનું જીવન પણ ભારે થઈ પડેછે.
(૨) થોડાજ દિવસોમાં તે કશા કામનો રહેતો નથી.
(૩) મહેનત નહિ કરવાથી શરીરને જાતજાતના રોગ લાગુ પડી જાય છે.
(૪) દુઃખ આલસુ માણસનો છેવટનો વસ્ત સુધી (મરણ સુધી) કેડો છોડતું નથી.

- (૫) આઠસુ માણસને દઢદર ઘેરી લે છે.
 (૬) જે પાણી વહેતું રહે છે તે ચોક્કસ રહે છે.
 (૭) અને જે પાણી બંધાઈ રહે છે તે મેલું થઈ જાય છે
 અને તેની ઉપર ઢીલ બાફી જાય છે.
 (૮) ઈર્વાજ દશા ઉદ્યોગી અને આઠસુ માણસની જાણો.
 (૯) ઇટલા માટે ઉદ્યોગી માણસ આઠસને પોતાનો શત્રુ
 સમજીને પોતાની પાસે ફરકવા દેતો નથી.

પાઠ ૧૩. લડકે ઔર મેંઢક—છોકરાં અને દેડકાં.

તાઝમેં—તલાવમાં, કાંસમાં

ઘવઢાયે—ગભરાયાં

ગિઢગિઢા—કાલાકાળા

ઉનકે—તેમના

સિર—માથું

જવાબ—જવાબ

જીમેં—મનમાં

કિસીકા—કોઈનું

એસે સ્વેલ—ઈવી રમત

બરસાને લગે—ફેંકવા લાગ્યા

પાંવ—પગ

ન સ્વેલેં—ન રમવી

- (૧) એક તલાવમાં દેડકાં રહેતાં હતાં તેનાં કાંઠા ઉપર
 કેટલાંક છોકરાં રમતાં હતાં.
 (૨) તેમના મનમાં જે આવ્યું તો તલાવમાં ધડાધડ પથરા
 ફેંકવા લાગ્યા.

- (३) बिचारां देडकां गभरायां; कोइनुं माथुं फुट्युं अने कोइना हाथ पग भांग्या.
- (४) एक देडकाए पाणीनी बहार माथुं काढीने छोकरा-ओने कालावाला करीने कह्युं.
- (५) “तमे अमारा उपर दया करो अने पथरा फेंकशो नहि”
- (६) एक छोकराए जवाब दीधो “अमे तमारा माटे अमारी रमत छोडी दइए ”.
- (७) देडकाए कह्युं “ तमारा आ खेलथी अमारां माथां फूटे छे, अने अमे मरीए छीए ”.
- (८) छोकराओए इच्छवुं जोइए के एवी रमत न रमबी (के) जेथी बीजाओने दुःख थाय.

पाठ १४. बुरा लड़का—नठारो छोकरो.

बडोंका—बडीलोनं
ठीक सममपर—बखतसर
साथीयोको—सोबतीओने
पढ़नेसे—भणवामां
बहाना—बहानुं

छेडताहै—खीजवे छे
जी चुराता है—जीव चोरे छे
गलियोंमें—गलियोमां, शरी-
ओमां
पढ़ता—भणता
सोचता—बिचारता.

- (१) नठारो छोकरो ते छे जे पोताना बढीलोनुं कहुं मानतो नथी अने भणवामां जीव चोर छे. (भणवामां लक्ष आपतो नथी.)
- (२) पाठशाळाना नियमो उपर ध्यान आपतो नथी अने वखतसर निशाळमां जतो नथी.
- (३) पाठशाळामां जवानुं बढानुं काढीने शेरीओमां रम्या-कुद्या करे छे; जूठी बातो जोडी कडाडे छे; पोताना भाइबंधोने खीजवे छे; पोते भणतो नथी अने बीजाओने भणवा देतो नथी.
- (४) ज्यारे गुरुजी भणावे छे त्यारे ध्यान आपतो नथी, मनमां विचारतो नथी के लखवा वांचवाथी अमारां माबाप अने गुरुजी राजी थशे.
- (५) जे छोकराओ पोतानुं भलुं इच्छे छे तेमणे आ सघळी वातो छोडवी अने वडिलोनुं कहुं मानवुं जोइए.

पाठ १५. भाईयोमें मेल (१)—भाइओमां संप. (१)

कयोंकि—केमके

बहुतही—घणुंज

हो जाते हैं—थइ जाय छे

संतान—छोकरां

बढ़ाई होती है—प्रसंशा थाय

छे.

એસાઈ-એવુંજ

વર્તાવ-વર્તન

પિયા હૈ-પીધું છે

આપસમેં-એક બીજામાં

દેખા ગયા હૈ-જોવામાં આવ્યું છે

ઇસ તરહ પર-આ પ્રમાણે

- (૧) ભાઈ ભાઈમાં ઘણુંજ થોડું અંતર છે, કેમકે તેઓ એકજ માબાપનાં છોકરાં છે.
- (૨) અને તેમણે એકજ માનું દૂધ પીધું છે.
- (૩) ઇથી કરીને ભાઈ ભાઈનું એક બીજામાં લઢવું ઘણુંજ સ્વરાવ છે.
- (૪) જે ભાઈ એક બીજાની સાથે સંપ રાખે છે તેઓની પ્ર-સંજ્ઞા થાય છે.
- (૫) ઇથી કરીને ભાઈઓ એક બીજા સાથે ઘણા પ્યારથી રહેવું જોઈએ.
- (૬) જે એ પ્રમાણે કરે છે તેઓનાં માબાપ રાજી રહે છે.
- (૭) કોઈ કોઈ ઘરવત જોવામાં આવ્યું છે કે સ્વભાવ મળતો નહિ આવવાના કારણે ભાઈઓ જુદા થઈ જાય છે.
- (૮) ભાઈઓ જો એક બીજાથી જુદા પળ થઈ જાય તો પણ તેઓએ એક બીજાને મદદ કર્યાં કરવી જોઈએ.
- (૯) એવી રીતે એક બીજામાં સંપ રાખવાથી મોટાં મોટાં કામ પણ સહજમાં થઈ જાય છે.

(१०) पाडोशियो अने मित्रोनी साथे पण एवंज वर्तन करवुं जोइए.

(२)

कई-केटलाक

जाँच-अजमायश

मिले जुले-हळीमळीने

सूतकी-सूतरनी

तार-तांतणो

हो जाओगे-थइ जशो

अंटी-आंटी

अलग-जुदो

पहुँचा-पहोंचाडी

(१) एक माणसने केटलाक छोकरा हता. तेओ रोज अंदर अंदर लडता हता.

(२) तेओना बाप तेओने घणुं घणुं समजावता हता, पण तेओ मानता नहोता.

(३) एक दिवस बापे पोताना सघळा छोकराओने एकठा कर्या अने तेओने एक सूतरनी आंटी आपीने कहुं के आना उपर पोताना बळनी अजमायश करो.

(४) दरेक छोकराए तेने तोडवानुं इच्छयुं, पण ते कोइथी न दूटी.

(५) त्यारे बापे कहुं ' एक तांतणो जुदो करीने तोडो. '

(६) आ सांभळतांज तेओए तेने तोडीने फेंकी दीधी.

(७) होसाए कहुं " एज प्रमाणे जो तमे एक बीजा साथे

हळी मळीने रहेशो तो तमारुं कोइ कांइ करी शकशे नहि”
 (८) अने जो जुदा थइ जशो तो जे चाहशे (ते) तमने
 नुकशान पहेंचाडी शकशे.

पाठ १६ लालचसे हानि (१)—लालचथी नुकशान (१)

बढा—घणो

फाड ढाळूँ—फाडी नांखु

उस—ते

अंढा—इंडुं

एकही—एकीज

भी—पण

सोचा—विचार्युं

ठानकर—नकी करी

हानि—नुकशान

मुर्गोंका—मरघीनुं

उसने—तेणे

(१) एक माणस घणो लालचु हतो. तेनी पासे एक मरघी
 हती.

(२) ते रोज एक सोनानुं इंडु आप्या करती हती.

(३) ते लालचुए एक दिवस विचार्युं,

(४) हुं आ मरघीनुं पेट फाडी नांखुं तो बधा इंडां मने
 एकीज वारे मळी जाय.

(५) एवं मनमां नकी करी तेणे ते विचारी मरघीने मारी
 नांखी; पण इंडुं एक पण हाथ न आव्युं.

(६) साचुं छे, घणी लालचथी नुकशान थाय छे.

(૨)

મુંહમેં-મોંમાં
છીનલૂં-છીનવી લડં
વહ ગયા-વહ ગયો
લિયે-લઈને
સોચ-વિચાર
પછતાકર-પસ્તાઈને

પરિછાઈ-પડછાયો
સ્વોલા-પહોલું કર્થુ
લાલચિયોંકી-લાલચુઓની
દવાયે-દવાવીને
ગિરકર-પડીને
યહી-આવીજ

- (૧) એક કુતરો મોંમાં રોટલો લઈને નદીને સામે કાંઠે જતો હતો.
- (૨) પાણીમાં તેણે પોતાનો પડછાયો જોયો.
- (૩) કુતરો એવું સમજ્યો કે વીજો કુતરો મોંમાં રોટલો દવાવા જાય છે.
- (૪) તેના મનમાં લાલચ સમાઈ અને તેણે ઇચ્છ્યું કે હું તેની પાસેથી રોટલો છીનવી લઉં.
- (૫) એવો વિચાર કરી રોટલો છીનવી લેવાને જેવું મ્હોડું પહોલું કર્યું તેવોજ જે રોટલાનો કકડો તેના મોઢામાં હતો તે પણ નદીમાં પડીને વહી ગયો.
- (૬) ત્યારે કુતરો પસ્તાઈને કહેવા લાગ્યો “ હાય હાય ! લાલચુઓની આવીજ દશા થાય છે. ”

પાઠ ૧૭ વિદ્યા સિખવા-વિદ્યા ભળવી.

રેલ કૂદમેં-રમવા કૂદવામાં
 ચાહેંગે-ચાહેશે
 દૌલત-પૂંજી
 અકારથ-નકામો
 બહે હોનેપર-મોટા થયા પછી
 કિસીકે-કોઈના.
 જિસસે-જેથી.

સવ જગદ-બધી જગાણ
 જીતે-જીવતાં
 અંતમેં-છેવટે, આગર વચ્ચે
 આદર હોગા-સત્કાર થશે
 કબતક-ક્યાંસુધી
 વન પડેગા-બની શકશે

- (૧) છોકરાઓ ! રમવા કૂદવામાં મન લગાડો નહિ. રમવામાં વચ્ચે નકામો જાય છે.
- (૨) પોતાનો વચ્ચે લચવા ભળવામાં લગાડો જેથી તમને છેવટે સુખ મળે.
- (૩) જો તમે એવું કરશો તો તમારાં માવાપ પણ તમને ચાહેશે અને મોટા થયા પછી બધી જગાણ તમારો સત્કાર થશે.
- (૪) પોતાના માવાપની પૂંજી ઉપર ઝૂલશો નહિ (આધાર રાખશો નહિ.)
- (૫) હમેશાં કોઈના માવાપ જીવતાં નથી રહેતાં; એકને એક દિવસે મરીજ જાય છે.
- (૬) પછી તેમની દૌલત ક્યાં સુધી રહેશે.

- (૭) ડ્યારે માબાપ પળ રહેશે નહિ અને તેઓની દોલત
પળ રહેશે નહિ ત્યારે તમે પસ્તાશો.
- (૮) પછી તમારાથી કાંઈપણ બની શકશે નહિ. ઇટલા માટે
છોકરાઓ વિદ્યા ઁળવામાં મન લગાડો.

પાટ ૧૮. વિદ્યાકી બઢાઈ—વિદ્યાની મોટાઈ.

સબકુછ—બધું	उसीके—तेनाज
आपसमें—अरस्परस	छीन—लड़
उतना—तेटलुं	घटही—घटीज
असबाबको—मिल्कतने	वहीं—त्यांज
बाँट लेते हैं—वहेंची ले छे	पाओ—पामो
जितना—जेटलुं	वह—ते
चुरा—चोरी	बढतीही—वधतीज
कितनाही—केटलुंक; गमे तेटलुं	बुढापेमें—घरढपणमां

- (૧) વિદ્યાની વરાબર કોઈ ધન નથી. જેની પાસે વિદ્યા છે
તેની પાસે બધું છે,
- (૨) જુઓ માલ મિલકતને ચોર ચોરી લઈ જાય છે, પણ
એને ચોર પણ ચોરી શકતા નથી.
- (૩) રાજા કોઈને શિક્ષા આપવા ઇચ્છે છે તો તેનું ધન લઈ
લે છે, પણ વિદ્યાને તે પણ લઈ શકતો નથી.

- (૪) भाइ भांडु ज्यारे जुदा थाय छे त्यारे घरना बधा माल
मिलकत अरस्परस बहेंची ले छे, पण विद्यामां कोइ-
नो भाग बहेंचवानो होतो नथी.
- (५) गमे तेटलुं धन कोइनी पासे केम न होय, (होय तो
पण) आपवाथी घटीज जाय छे अने छेवटे कांइ र-
हेतुं नथी.
- (६) पण विद्यामां बधाथी मोटा गुण ए छे के आपवाथी
बधतीज जाय छे.
- (७) राजाओमां पण जेટलुं विद्वाननुं मान होय छे (तेटलुं)
धनवाननुं नथी होतुं.
- (८) राजानो सत्कार तेनाज राजमां होय छे; पण विद्वान
ज्यां जाय छे त्यांज तेनो सत्कार थाय छे.
- (९) છોકરાઓ ! એટલા માટે તમારે જીવ લગાડીને વિદ્યા
શીખવી જોડે જેથી જીવાની અને ઘરઢપણમાં સુખ પામો.

પાઠ ૧૯. કૌવા ઔર લોમડી-કાગડો અને લાંકડી.

કहींसे-કहींથી

और-तरफ

सुनानेको-સંભળાવવાને

उठा लायो-उपाडी लाव्यो

पर-પાંચો

काँव काँव-का का

इतनेमें-एटલામાં

इस-આ

खोलतेही—उघाडतांज.

उधर—ते तरफ.

सुहावना—शोभीतुं

गिरगई—पडी गइ

होकर—थइने

जान पडताहै—जणाय छे

ले लम्बी हई—लइ चालती

थइ

- (१) एक कागडो एक दिवस रोटलानो ककडो कहींथी उपाडी लाव्यो अने झाड उपर बेसीने खातो हतो.
- (२) एटलामां एक लोंकडी ते तरफ थइने नीकळी.
- (३) लोंकडीए कागडानी तरफ जोइने कहुं के तमारी पांखो घणी सुंदर छे.
- (४) अने तमारुं रूप आ वखते घणुं शोभितुं जणाय छे.
- (५) जो कांइ तमारी बोली पण सारी होत अने तमे गाइ शकत तो तमारी बराबर कोइ पक्षी न होत (थइ शकत नहि).
- (६) आ सांभळीने कागडो घणो राजी थयो अने पोतानुं गायन संभळाववाने का का करवा लाग्यो.
- (७) माँ उघडतांज रोटलो पडी गयो अने लोंकडी तेने लइ चालती थइ.
- (८) जे जूठी मोटाइ इच्छे छे तेमनी एबीज दशा थाय छे.

પાઠ ૨૦ સ્વેતી બઢા ધન હે-સ્વેતી મોટું ધન છે.

કિસી-કોઈ

બુલ્યા-બોલાવ્યા

બઢી ગહરાઈ-વધારે ડંઢાઈ

કિસાનકે-સ્વેડુતના

ગઢા હૈ-દાટયું છે

બો દિયા-વાર્વી દીધું

સ્વિલાઢી-રમતીઆલ

બાંટ લેના-વહેંચી લેજો

સમયપર-વસ્તતસર

જી-જીવ

સારા સ્વેત-બધું સ્વેતર

પાયા-મેલવ્યું

નહી લગાતેથે-રાસતા નહોતા

અન્હોને-તેઓ

ચાટ પઢગઈ-રસ પઢી ગયો

સ્વુદાહીથા-સ્વોદયુંજ હતું

ચાટ-સ્વાદ

ડઠાતા હૈ-મેલવે છે

(૧) કોઈ સ્વેડુતના છોકરા ઘણા રમતીઆલ હતા અને સ્વેતીના કામમાં જીવ રાસતા નહોતા.

(૨) જ્યારે તે મરવા પડ્યો ત્યારે તેણે પોતાના છોકરા-ઓને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને કહ્યું “ મારું ધન મારા સ્વેતરમાં દાટયું છે. મારા મરી ગયા પછી તમે તેને સ્વોદીને પોતપોતામાં વહેંચી લેજો.”

(૩) જ્યારે સ્વેડુત મરી ગયો (ત્યારે) તેના છોકરાઓ ધનની લાલચથી બધું સ્વેતર વધારે ડંઢાઈ મુઠી સ્વોદી નાચ્યું, પણ ધન કાંઈ પણ હાથ ન આવ્યું.

- (૪) ત્યારે નિરાશ થઈ તેઓએ તે સ્વેતરને વાવી દીધું.
- (૫) સ્વેતર તો સ્વોદાયુંજ હતું (પળ) પાળી પળ વસ્તસર વરસ્યું, સ્વેતી સારી થઈ અને એજ ધન છોકરાઓએ સ્વેતરમાંથી મેળવ્યું.
- (૬) પછી તો તેઓને સ્વેતીનો રસ પડી ગયો અને દર સાલ ધણાય રૂપીઆ કમાવા લાગ્યા.
- (૭) જે મહેનત કરે છે તેજ લાભ મેળવે છે.

પાઠ ૨૧. શહદકી મક્કવી ઔર બર્-મધમાસ્વી અને સાઘાદેઢ.

શહદ-કી-મધ-ની

ઇતના-એટલું

ઉનકો-તેઓને

મક્કવી-માઘ

મુઝકો-મને

ઢંક-ઢંચ

બર્-સાઘાદેઢ

તુમ્હે-તમને

ઇકઠા-એકટું

કયો-કેમ

ઉઝાઢતે હૈં-બાળે છે

ન સતાયેંગે-સતાવશે નહિ

- (૧) એક સાઘાદેઢીએ એક દિવસ મધમાસ્વીને પુછ્યું.
- (૨) “લોક તમને કેમ આટલું ચાહે છે અને મને કેમ નથી ચાહતા ? તમને પાળે છે અને મને મારે છે.
- (૩) તમારે માટે ઘર બનાવે છે અને મારા ઘરને દેવતા લગાડીને બાળે છે ” મધમાસ્વીએ કહ્યું.

- (૪) “તમારાથી તેઓને કશો પળ લાભ થતો નથી, તમે કેવલ ઢંચ મારો છો.
- (૫) એવી દશામાં તેઓ તમને કેમ ચહાય.
- (૬) અને જુઓ હું આજો દિવસ મહેનત કરીને તેઓને માટે મધ એકટું કરું છું.
- (૭) મારી પેટે તમે પણ તેઓની સાથે મલાઈ કરો.
- (૮) તો તેઓ પણ તમારી સાથે મલાઈ કરશે.
- (૯) તમે તેઓની સાથે ઘુરાઈ કરવી છોડી દો તો તેઓ પણ તમને સતાવશે નહિ. ”

પાઠ ૨૨. જૂઠ બોલના—જૂઠું બોલવું.

બોલનેવાલેકા—બોલનારનો
લોગ—લોક
છિપાને કે—સંતાડવાને
અનાદર—તિરસ્કાર
સોચ—વિચાર
દંડ—શિક્ષા
કમી—કદી

ચૂલ ન જાય—ઝગાડું ન પડી
જાય
ઇસસે—એનાથી
બોલોગે—બોલશે
પ્યારે—વહાલા
પાઓગે—પામશે

- ૧) જૂઠું બોલનારનો સઘળી જગ્યાએ તિરસ્કાર થાય છે.
- (૨) જૂઠો માણસ કદી સાચું પણ બોલે છે તો તેના સાચને પણ સઘળા લોકો જૂઠું જ સમજે છે.

- (३) रात दिवस तेने एज विचार थया करे छे के कहीं
मारुं जूठ उघाडुं न पढी जाय.
- (४) फरी तेने एक जूठ संताडवाने माटे सेंकडो बीजी
जूठी वातो बनाववी पडे छे.
- (५) जुठाने शिक्षा न थाय तो पण तेनी निंदा तो थाय छेज.
- (६) एनाथी बचवाने माटे जूटुं कदी बोलवुं न जोइए.
- (७) जो तमे साचुं बोलशो तो सघळाना बहाला बनी
रहेशो अने सघळा तमारो विश्वास करशे.
- (८) साचुं बोलवाथी तमे जगतमां मोटाइ पामशो.
- (९) एटला माटे छोकराओ ! तमारे हमेशां साचुं बोलवुं
जोइए अने जुठनुं नाम पण न लेवुं.

पाठ २३. रंग-रंग.

एकनएक-जुदी जातना

लोहका-लोहीनो

हरियाली-लीलोतरी

लोहेका-लोढानो

ओर-तरफ

जान पढती है-जणाय छे

नीला-भूरो

इसीलिये-आनेज लीधे

बैजनी-रंगणाना जेवो

हरा-लीलो

बहुतायतसे-बधारे

वरस जानेके पीछे-वरसी

रह्या पछी

- (૧) જેટલી વસ્તુ જોવામાં આવે છે (તે) સર્વના જુદી જુદી જાતના રંગ હોય છે.
- (૨) સોનાનો રંગ પીળો છે, ચાંદીનો ધોળો, લોઢાનો કાળો, આકાશનો ભૂરો, ઘાંસનો લીલો અને લોહીનો લાલ.
- (૩) લાલ રંગ આંખોને ઘણું નુકશાન પહોંચાડે છે.
- (૪) લીલા રંગની તરફ ગમે તેટલી વાર મુખી જુઓ (પણ) આંખો થાકતી નથી.
- (૫) આનેજ લીધે મગવાને લીલા રંગની વસ્તુ વધારે બનાવી છે.
- (૬) જુઓ વરંસાંદ વરસ્યાપછીલીલોતરી કેવી સુંદર જણાયછે
- (૭) મુરો અને પીળો રંગ એકઠો થવાથી લીલો રંગ બનેછે.
- (૮) મુરો અને લાલ રંગ એકઠો થવાથી રીંગણાના જેવો રંગ બને છે.

પાઠ ૨૪. હાથીની બુદ્ધિમાની—હાથીની બુદ્ધિ.

સીયા—સીવ્યા

જૈસી—જેવી

જુપચાપ—ઝાનોમાનો

સ્વિઢકી—બારી

આદત—ટેવ

વહાંસે—ત્યાંથી

ઉધરસે—તે તરફથી

હાંસીસે—મશ્કરીથી

રાહ-રસ્તે

તાલમેં-તલાવમાં

ચુભાદી-ઘોચી દીધી

કીચહીકીચહ-કાદવજકાદવ

સુંઠ ઢાલતા-સુંઠ ઘાલતો

મૂડે-સોય

સી રહેયે-શીવી રહ્યો હતો

(૧) કહેલે કે દિલ્હીમાં એક દુકાનમાં દરજી લૂગડાં સી-
વ્યા કરતો હતો.

(૨) તે દુકાનમાં એક બારી હતી.

(૩) તે તરફથી એક હાથી તલાવમાં પાણી પીવા દરરોજ
જતો હતો.

(૪) હાથી તે બારીમાં પોતાની સુંઠ ઘાલતો હતો અને દ-
રજી તેને રોટી આપી દેતો હતો.

(૫) એક દિવસ તે હાથીએ, જેવી તેને ટેવ પાડી હતી,
(તે પ્રમાણે) પોતાની સુંઠ બારીમાં ઘાલી (તે વચ્ચે)
એ દરજીએ મશ્કરીથી રોટી આપવાને બદલે તેની
સુંઠમાં સોય ઘોચી દીધી.

(૬) તે વચ્ચે તો હાથી કાંઈ પણ ન બોલ્યો, છાનોમાનો
તલાવે ચાલ્યો ગયો.

(૭) ત્યાંથી મેલું પાણી પોતાની સુંઠમાં ભરી લાવ્યો અને
બારીને રસ્તે દુકાનમાં નાંચી દીધું.

(૮) દુકાનમાં કાદવજ કાદવ થઈ ગયો અને બધાં લૂગડાં
જે દરજી સીવી રહ્યો હતો (તે) બગડી ગયાં.

પાઠ ૨૬. સમયપર खाना-વસ્તસર खातुं.

ઠીકસમયપર-बराबर वस्तसर	बीमार-मांदो
बैसेही-तेज प्रमाणे	कई बार-बधारे बार
उठकर-अकरांतीउं	एकही समयपर-एकज वस्ते
खाना-खोराक	बहुतसा-घणुंज

- (૧) છોકરાઓ બરાબર વસ્તસર खोराक खावો જોડે.
- (૨) એકજ વસ્તે हमेशां खावाथी भोजन सारी रीते पचे છે.
- (૩) भूख वगर खावाथी अन्न पचतुं નથી.
- (૪) भूखथी ओछुं अथवा बधारे खातुं बन्नेथी शरीर रोगी થઈ જાય છે.
- (૫) जेम थोडुं खावाथी माणस दुबळो થઈ જાય છે, तेज प्रमाणे बधारे खावाथी मांदो પડી જાય છે.
- (૬) खातां खातां घणुंज पाणी पीवाथी भूख ओछी થઈ જાય છે.
- (૭) एटला माटे खावा पछी पाणी पीवुं सारुं છે.
- (૮) एकवार अकरांतीउं खावा करतां बधारे बार थोडुं थोडુं खातुं सारुं છે.

પાઠ ૨૬. ईश्वरके उपकार—ईश्वरनो उपकार.

કૈસે—કેવા

દમ—શ્વાસ

પૈર—પગ

ધૂપ—તડકો

લગતા હૈ—લાગે છે

પહિચાળ—ઓઝાણ

હમારેહી—અમારેજ

હમૈં—અમને

બચનેસે—બચવાથી

(૧) જુઓ ભગવાને અમારા ઉપર કેવા ઉપકાર કર્યા છે.

(૨) તેણે હવા, માટી, પાણી, તડકો, અમારેજ માટે બનાવ્યાં છે.

(૩) માટી વગર અન્ન નીપજતુંજ નથી.

(૪) હવા નહિ હોવાથી શ્વાસ ઘુંટાવા લાગે છે.

(૫) પાણી વગર કોઈ જીવી શકતું નથી.

(૬) તાપ વગર અનાજ અને ફળ પાકતાંજ નથી.

(૭) તેણે અમને બોલવાને મોઢું, સુંઘવાને નાક, સાંભળવાને કાન, કામ કરવાને હાથ અને ચાલવાને પગ આપ્યાં છે.

(૮) તેણે અમને બુદ્ધિ આપી છે તેથી અમે સારું સ્વોટું ઓઝાણી શકીએ છીએ.

(૯) જેણે અમારા ઉપર આ ઉપકાર કર્યા છે, તેને રાજી રાખવો (૧૦) અમારો મુખ્ય ધર્મ છે.

- (૧૦) મહાઈ કરવાથી અને બુરાઈથી બચવાથી તે રાજી થાય છે.
 (૧૧) મગવાને અમારા ઉપર મહાઈ કરી છે; (માટે) અમારે
 ઇચ્છવું જોઈએ કે અમારે પણ બીજાઓની સાથે મહાઈ
 કરવી જોઈએ.

પાઠ ૨૭. માવાપકા પ્યાર-માવાપનું હેત.

કઠાતે હૈં-કઠાપો કરાવે છે

નરમીસે-નમ્રતાથી

ચાલચલન-વર્તન

इसी सोचमें-आज दुःखમાં

बर्ताव-वर्तन

जड समझ-मूळ समझी

आयु-आयुष्य

दुलार-प्यार

भी-पण

बच्चोंहीमें-छોકराओमांज

तरफदारी-तरफेण

सा-જોવો

- (૧) જ્યારે છોકરા નઠારા નીકળે છે અને માવાપને કઠા-
 પો કરાવે છે ત્યારે તેઓને ઘણું દુઃખ થાય છે.
 (૨) આજ દુઃખમાં કદી કદી તેઓનું આયુષ્ય પણ ઓછું
 થઈ જાય છે.
 (૩) છોકરાઓ સારા નીકળે છે અને માવાપને રાજી
 રાખે છે તો તેઓનું બધું દુઃખ વેગલું જતું રહે છે.
 (૪) માવાપનો જીવ છોકરાઓમાં જ લાગેલો રહે છે.
 (૫) જ્યારે તેઓને દુઃખ થાય છે ત્યારે માવાપ પણ દુઃખી
 થાય છે.

- (૩) અને જ્યારે તેઓ સુખી રહે છે ત્યારે માબાપ પણ સુખ પામે છે.
- (૭) બાપના હેતથી માનું હેત વધારે હોય છે.
- (૮) સારો બાપ પોતાના છોકરાઓની સાથે નમ્રતાથી વર્તન કરે છે.
- (૯) તેઓ તેમના ઉપર વધુ પ્યાર કરતા નથી (તેમજ) તરફેણ પણ કરતા નથી.
- (૧૦) તેઓ પહેલાં પોતાનું વર્તન સુધારે છે, અને સાચવટને બધી ભલાઈનું મૂલ સમજી પોતાનાં છોકરાંને સાચા-ઈના રસ્તાપર ચઢાવે છે.
- (૧૧) છોકરાઓને પણ પોતાનાજ જેવો સ્વભાવ શીખવે છે.

પાઠ ૨૮. અચ્છી સંતાન—સારાં છોકરાં.

કંગાલ—ગરીબ

જાયા કરતેથે—જતા હતા

દેખકર—જોઈને

પાંચ—પાંચ

આ ગયે—આવી ગયા

યહી—આજ

સુશીલ—વિવેકી, શાન્ત

આર—તરફ

(૧) એક ગરીબ સ્ત્રીને પાંચ છોકરા હતા.

(૨) તેઓ ઘણા વિવેકી હતા અને રોજ નિશાલમાં ભળવા જતા હતા.

- (૩) એક દિવસ કોઈએ તેને પૂછ્યું “તારી પાસે શું ધન છે?”
 (૪) તે સ્ત્રીએ કહ્યું “ મારી પાસે પાંચ રત્ન છે. ”
 (૫) તેણે પૂછ્યું “ ક્યાં છે. ”
 (૬) ઇટલામાંજ તેના છોકરા નિશાઢમાંથી આવી ગયા.
 (૭) તે સ્ત્રીએ છોકરાંઓની તરફ જોઈને કહ્યું. “ આજ મારાં રત્ન છે. ”
 (૮) સાચું છે, સારાં છોકરાં રત્નથી ઉતરતાં હોતાં નથી.

પાઠ ૨૯. છોહારેકા પેઢ-સ્વારેકનું જ્ઞાઢ.

સિરેપર-માથા ઉપર

પંદ્રહ-પંદર

પીસકર-દઢીને

પત્તિયાં-પાંદઢાં

રૂચિસે-ખુશીથી

ઢૂકની-ઢૂકી

તરહ-માફક

ઢૂપમેં-તાપમાં

ઘોઢકર-ઘોઢીને

ફેઢ-ફેઢાઈ

સુખાકર-સુકવીને

ગુઢલી-ઠલીઆ

ગુઢ્ઢે-ઝુમરવા

ઇનકો-આને

ઢેઢોંકો-ઘેટાંને

[૧] સ્વારેકનું જ્ઞાઢ સીધું પચાસ સાઢ હાથ સુધી ળાંબુ ચાલ્યું જાય છે.

- [૨] તેના માથા ઉપર લાંબા લાંબા પાંદડાં છત્રીની માફક ફેલાઈ જાય છે.
- [૩] એનું ફળ મીઠું અને લાલ રંગનું હોય છે.
- [૪] જાડના માથા ઉપર ફળનાં પંદર વીસ ઝુમ્ખાં લટકે છે.
- [૫] એક એક ગુચ્છો દસ દસ શેર સુધી તોલમાં હતરે છે.
- [૬] એના ફળને અરવસ્તાનના લોકો ઘણી ખુશીથી ખાય છે.
- [૭] ફળોને તાપમાં સુકવીને રાખે છે.
- [૮] સુકાયેલાં ફળ ઘણા દિવસ સુધી રહે છે.
- [૯] આને દહીંને તેઓ ભૂકી બનાવી લે છે.
- [૧૦] અને ડ્યારે કહીં બહાર જાય છે (ત્યારે) પોતાની માથે લઈ જાય છે.
- [૧૧] તેને પાણીમાં ધોળીને પોતે પીએ છે.
- [૧૨] અને પોતાના ઘોડાઓ તથા કુતરાઓને પાય છે.
- [૧૩] ઠલીઆ દહીંને પોતાનાં હંટો અને ઘેટાંને આપે છે—
સ્વરાવે છે.

પાઠ ૩૦. પહાડ—પર્વત.

મિટ્ટી—માટી

ચોટિયાં—શિખરો

શર્દી—શરદી

ઝરને—ઝરણો

ઢકી—ઢંકાયલા

જિનમેસેં—જેમનામાંથી

નિકાસ-નિકળવું

આલય-ઠેકાણું

વહાં-ત્યાં

ઈન્હીસે-અમાંથી

હસીસે-અમાંથી

હમકો-અમને

- [૧] પહાડ માટી અને પથ્થરથી બનેલો છે.
- [૨] પહાડોમાંથી કંઈ કંઈ પાણીના झरणો નીકળ્યાં છે.
- [૩] નદીઓનું નીકળવું પણ અમાંથી હોય છે.
- [૪] પહાડોમાં હિમાલય બધાથી ઊંચો હોય છે.
- [૫] અટલા માટે (તેને) પર્વતોનો રાજા કહેવામાં આવે છે.
- [૬] આ પર્વત હિંદુસ્તાનની ઉત્તરમાં છે.
- [૭] એના શિખરો બરફથી ઢંકાયેલાં રહે છે.
- [૮] અટલા માટે એનું નામ હિમાલય (હિમ-બરફ અને આલય-ઠેકાણું) પડ્યું. ગંગાજી અમાંથી નીકળ્યાં છે.
- [૯] પર્વતો પર ઊંચાઈના કારણ શરદી વધુ હોય છે.
- [૧૦] કંઈ કંઈ હવા પણ પર્વત છે કે, જેમનાથી દેવતા નીકળ્યા કરે છે.
- [૧૧] એવા પહાડોને જ્વાલામુખી કહે છે.
- [૧૨] પંજાબના કાંગડા જીલ્લામાં પણ એક જ્વાલામુખી પર્વત છે.
- [૧૩] ત્યાં જ્વાલાદેવીનું મંદિર છે.

(૧૪) વરસાદના દિવસોમાં પહાડો ઉપર ઘણી શોભા હોયછે.

(૧૫) પર્વતોથી ઘણા લાભ છે.

(૧૬) પહાડોમાંથી અમને પથ્થર, ધાતુ અને લાકડાં મળેછે.

પાઠ ૩૧. સૂરજ ઔર તારે—સૂરજ અને તારા.

પૂરવકી ઔર—પૂર્વ તરફ

ઝજાલા—અજવાલું

સુહાવની—શોભાયમાન

નિકલતેહી—ઊગતાંજ

વહી—તેજ

રસીલી—રસવાળી

સારી ધરતી પર—બધી પૃથ્વી

ઉપર

નાજ—અનાજ

ચમકસે—પ્રકાશથી

અંધેરેકા—અંધારાનું

કિરનેં—કિરણો

ઇનમેંસે—આમાંથી

[૧] જુઓ પૂર્વ તરફ સૂરજના ઊગતાંજ રાતનો દિવસ થઇ ગયો.

[૨] બધી પૃથ્વીપર અંધારાનું અજવાલું થઇ ગયું.

[૩] સૂરજજ આપણને ગરમી આપે છે.

[૪] તેજ આપણા ચેતરમાં અનાજ અને ઢાગમાં ફાળોને પકવે છે.

[૫] સવારમાં સૂરજનાં કિરણો કેવાં શોભાયમાન લાગેછે.

- [૬] સૂરજના નીકળવાના વચ્ચે આકાશ કેવું સુંદર લાગેછે.
 [૭] પક્ષીઓની જૂદી જૂદી જાતની બોલી કેવી રસીલી લાગે છે.
 [૮] સૂરજના પ્રકાશથી દિવસે તારા સંતાઈ જાય છે (દે-
 સ્વાતા નથી).
 [૯] તેજ તારા અંધારી રાતે કેવા સુંદર લાગે છે.
 [૧૦] છેટેથી તારા પાસે પાસેજ દેખાય છે.
 [૧૧] પણ તેઓ એક બીજાથી ઘણા છેટે છે.
 [૧૨] કોઈ કોઈ આમાંથી રાતદિવસ ધૂમ્પા કરેછે [ફરેછે].
 [૧૩] કોઈ જગાંથી એકજ વચ્ચે ત્રણ હજારથી વધારે તારા
 કોઈ જોઈ શકતું નથી.

પાઠ ૩૨. સૂરજ ઓર હવાકા ફગડા—
 સૂરજ અને હવાની તકરાર.

ફગડા—તકરાર
 બટોહી—બટેમાર્ગ
 પસીનેમૈં—પરસેવામાં
 જાંચ કે લિયે—તપાસમાં,
 પરિક્ષા માટે
 બલી—બલવાન

ભીમ—પલઝી
 ઠઠરા—તકરાર
 બેગ બઢતા ગયા—જોર વધતું
 ગયું
 છાયાદાર—છાયાવાળું

- [૧] એક વચ્ચત સૂરજ અને હવા વચ્ચે એ વાતની તકરાર થઈ કે બન્નેમાં કોણ બલવાન છે.
- [૨] એની પરીક્ષા માટે એક બીજામાં એ ઠર્યું કે જે કોઈ વટેમાર્ગના લૂગડાં ઉતરાવે તે ઘણો બલવાન મળાય.
- [૩] એક દિવસ એક માણસ રસ્તામાં કપડાં પહેરીને ચાલ્યો હતો.
- [૪] પવન જોરથી વાવા લાગ્યો, પણ જેમ જેમ હવાનું જોર વધતું ગયું તેમ તેમ તે પોતાનાં શરીર ઉપર કપડાં વિંટાળતો ગયો.
- [૫] હવાનું કાંઈ પણ જોર ચાલ્યું નહિ.
- [૬] એની પછી સૂરજ પોતાનો તાપ ફેલાવ્યો.
- [૭] સૂરજની ગરમીથી તે મૂસાફર પલઢી ગયો.
- [૮] અને તેણે લૂગડાં ઉતારીને નાંચી દીધાં અને છાંયડાં-વાળા શાઢની નીચે બેસી ગયો.
- [૯] હવાએ હાર માનીને સૂરજને પોતાનાથી વધારે બલવાન જાણ્યો.

પાઠ ૩૩ સાંપ-સાપ.

કઈ-જાત જાતના, વિવિધ
સ્વોચ્છોમે-વસ્ત્રોદ્યામાં

ઓસ-શાકલ
ઇનમે-આમાં

જાહેમે-ઝાઢમાં
 ભાગ-નાશી જવું
 પુરાને-જુનાં
 બિલોમે-દરોમાં
 જહમે-મૂઝમાં
 સઢહરો-સ્વંડેરો
 ઘુસે-સંતાઇને

ઘેઢિયાં-કોથલીયો
 વિષ-ઝેર
 દહકતે હુયે-સઝગતો
 ડની-ડનનાં
 તીક્ષ્ણ-ઝેરી
 જલાદે-બાલીનાંસ્વે
 કેંચુલી-કાંચલી

- (૧) સાપ વિવિધ રંગના હોય છે. એમાં કાઠો સાપ ઘણો ભયંકર હોય છે.
- (૨) સાપ ઘણું કરીને જુનાં મકાનોનાં સ્વંડેરો અને જુનાં ઝાઢોની બચ્ચોલોમાં રહે છે.
- (૩) ઝાઢમાં તેઓ દરોમાં સંતાઇને બેસી રહે છે (તેઓ) તાપમાં ઝાકઢ ચાટવા અને હવા સ્વાવાને નીકળે છે.
- (૪) વરસાદમાં દરોમાં પાણી ભરાઈ જવાના કારણ (તેઓ) બહાર નીકળી આવે છે.
- (૫) અને ઘાસ તથા ઝાડીઓમાં રહેવા લાગે છે.
- (૬) સાપને પગ હોતા નથી પણ તેઓ જલ્દીથી નાશી શકે છે.
- (૭) એની જીભ વચમાંથી ચીરાયલી હોય છે.
- (૮) એના તાઢવામાં બે દાંત છે.
- (૯) અને એ દાંતના મૂઝમાં નાની નાની કોથલીઓ હોય છે.

- [૧૦] જેમાં ઝેર ભરાયતું રહે છે. કાઢા સાપતું ઝેર ઘણું હોય છે.
 [૧૧] તેના કરડેલા થોડા બંને છે. સૌથી સારા ઉપાચાર આ છે કે જ્યાં સાપ કરડે તે (જગા)ને સઙ્ગતા કોયલાથી બાઢી નાંખવી અથવા કાપીને ત્યાંનું લોઢી કાઢી નાંખવું.
 [૧૨] ડનનાં અને રેશમી લૂગડાંમાં ંના કાંચઢી રાખવાથી જીવડાં લાગતાં નથી.

પાઠ ૩૪. માછલિયાં—માછલિઓ.

અંડાસે—ઈંડામાંથી
 ઇન્હીં—આજ
 સહારેસે—મદદથી
 તડપ તડપ—તફડી તફડી
 ગલ્લફડા—ફેફસાં
 દેશ્વનેમેં—જોવામાં
 સાંસ—શ્વાસ
 પૈર—પગ

નાપા ગયા હૈ—માપવામાં આ-
 વ્યું છે
 છેદ—કાળાં
 પર્ો—પાંશ્વો
 તકકી—સુધીની
 વત્તિયાં—મીળવત્તીઓ
 ફેફરા—ફેફસાં

- [૧] માછલિઓ ઇંડામાંથી પેદા થાય છે અને પાણીમાં રહે છે.
 [૨] તેઓ પાણીમાંથી નીકળતાંજ તફડી તફડીને મરી જાય છે.
 [૩] ંમના ગઢામાં શ્વાસ લેવાને માટે કાંળા હોય છે.

- (૪) આજ કાંળાને ફેફસાં કહે છે.
- (૫) માછલીઓને કાન નથી હોતા પણ તેઓ સાંભળી શકે છે.
- (૬) તેમને પગ નથી હોતા પણ તેઓ પાણીમાં પાંચો અને પૂંછડીની મદદથી ચાલે છે.
- (૭) એક જાતની માછલીનું નામ વ્હેલ છે.
- (૮) તે સંસારના સર્વ જીવડાંથી મોટી હોય છે.
- (૯) તેની લંબાઈ આશરેથી પચાસ હાથ અને મોટાઈ પણ ઇટલીજ હોય છે.
- (૧૦) પૂંછડીની લંબાઈ આઠ હાથ સુધી જોવામાં આવી છે.
- (૧૧) તેનું મોઢું ચૌદ હાથ સુધી માપવામાં આવ્યું છે.
- (૧૨) વ્હેલ તોલમાં ચાર હજાર મળ સુધીની આંકવામાં આવી છે.
- (૧૩) તેમાં ચરવી ઘણી હોય છે, અને આનેજ લીધે તેનો શિકાર કરવામાં આવે છે.
- (૧૪) ચરવીની મીળવત્તિઓ બને છે. વ્હેલ ઇંડા આપતી નથી.
- (૧૫) વચ્ચુ જળે છે, અને તેને દુધ પીવાડે છે.
- (૧૬) તેને શ્વાસ લેવાને માટે પરમેશ્વરે ફેફસાં આપ્યાં છે.
- (૧૭) ઈથીકરીને પાળાથી બહાર માથું કઢાડીને શ્વાસ લે છે.
- (૧૮) એને સમુદ્રમાં રહેવાને કારણે માછલી કહે છે.

પાઠ ૩૬. કુત્તેકી સ્વામી ભક્તિ—કુતરાની સ્વામી ભક્તિ.

મહાજનકા—શાહુકારકા

બહુતેરા—ઘણું

કાગજ—કાગલ

દેના—દેવું

ભાંકતા રહા—ભસ્યા કર્યું

ચુકા દિયા—વાઢી આપ્યું

ઋણ—દેવું

ગાઢથા—દાટયો હતો

મેંટ—મેળાપ

કુછમી—કંડપણ

વારવાર—વારંવાર

લોઢ આયા—પાછો આવ્યો

સંતુષ્ટ—રાજી

ચુરચને—ચોતરવા

ગડે હેં—દટાયા છે

(૧) કોઈને એક શાહુકારનું ઘણું દેવું થઈ ગયું હતું.

(૨) તેની પાસે દેવું ચુકવવાને કંડ પણ ન હતું.

(૩) પણ તેની પાસે એક કુતરો હતો.

(૪) શાહુકાર તેનેજ લેવાને માટે રાજી થઈ ગયો.

(૫) તેણે કુતરો શાહુકારને સોંપી દીધો.

(૬) કેટલાક દિવસ વીત્યા પછી તે મહાજનના ઘરમાં ચોર પેઠા અને તેનો ઘણો માલ ઉઠાવીને લઈ ગયા.

(૭) કુતરાણે ઘણુંજ ભસ્યા કર્યું, પણ કોઈની આંખ ઉઘડી નહિ.

(૮) ચોરોને જોઈને કુતરો તેઓની પાછલ પડ્યો.

(૯) અને જ્યાં ચોરોણે માલ દાટયો હતો તે જગ્યાને જોઈને પાછો આવ્યો.

- (૧૦) જ્યારે ધણી જાગ્યો, (ત્યારે) કુતરો તે સ્વેતરનો તરફ વારંવાર જવા અને આવવા લાગ્યો.
- (૧૧) એક વસ્ત્ર માલીક તેની પાછળ પાછળ ગયો.
- (૧૨) કુતરો સ્વેતરમાં જઈને જે જગ્યાએ માલ ઢાટ્યો હતો ત્યાં પંજાથી માટી સ્વેતરવા લાગ્યો, અને શાહુકારને તેનું ખન બતાવી દીધું.
- (૧૩) શાહુકાર કુતરાથી ઘણો રાજી થયો.
- (૧૪) તેણે એક કાગળ ઉપર આવું લખ્યું કે ' તમારા કુતરાએ તમારું સઘળું દેવું વાઢી આપ્યું ' (એ પ્રમાણે લખીને) કુતરાના ગળામાં (તે) બાંધ્યો, અને તેના પહેલા માલીકની પાસે મોકલી દીધો.
- (૧૫) રસ્તામાં માલીક અને કુતરાનો મેળાપ થઈ ગયો.
- (૧૬) માલીક એવું સમજ્યો કે કુતરો શાહુકારને ત્યાંથી નાશી આવ્યો છે.
- (૧૭) (તેથી) તેને ત્યાંજ તલ્લવારથી મારી નાંખ્યો.
- (૧૮) કુતરાના મરી ગયા પછી તેણે તે કાગળ તેના ગળામાં જોયો.
- (૧૯) પછી તો તે પોતાને સંભાળી શક્યો નહિ અને તેણે ત્યાં પોતાનો પણ પ્રાણ આપી દીધો.
- (૨૦) બંને એકજ જગાએ દટાયા છે.

પાઠ ૩૬. સોના-સોનું.

સ્વાનસે-સ્વાળમાંથી

ઑંચસે-તાપથી

ફૂંકકર-સ્વાસ્થ કરીને

ચમકીલા-ચલકતું

ધની લોગ-પૈસાદાર લોક

દામ-કિંમત

સોનાર-સોની

ગહને-ઘરેણાં

પત્ર-પતરાં

સુહાગે-સ્વહીયો સ્વાર

સ્વીંચા જાતા-સ્વીંચાય છે

આફ્રિકાકે-આફ્રિકાના

(૧) સોનું સ્વાળમાંથી નીકળે છે, અને તે ઘણું ભારે અને ચલકતું હોય છે.

(૨) દેવતા ઉપર ઘણું ગરમ કરવાથી ઓગળી જાય છે.

(૩) સોની સોનાને સ્વહીયા સ્વારની સાથે ગરમ કરે છે.

(૪) આથી સોનું થોડાજ તાપથી ઓગળી જાય છે.

(૫) પૈસાદાર લોક એનાં સારાં સારાં ઘરેણાં બનાવરાવે છે.

(૬) એના તાર પણ સ્વીંચાય છે અને પતરાં પણ બનાવવામાં આવે છે.

(૭) સોનાનાં પતરાં દવાઓમાં કામ આવે છે.

(૮) વૈદ્ય સોનાની સ્વાસ્થ કરીને દવાઓ બનાવે છે.

(૯) આની બહુ કિંમત થાય છે.

(૧૦) વિલાયતમાં સોનાના સિકાનું ચલણ છે.

(૧૧) આપણા દેશમાં પણ એની મહોર બને છે.

(૧૨) સોનું અમેરિકા અને આફ્રિકાના પશ્ચિમ ભાગમાં વહુ મળે છે.

(૧૩) કોઈ કોઈ નદીઓની રેતમાં પણ સોનું મળે છે.

(૧૪) પણ તેને કઠાઢવામાં સ્વર્ચ વહુ લાગે છે.

પાઠ ૩૭. ચાંદી-ચાંદી.

મીલ લે સકતે-સ્વરીદી

શકતા

દુઅન્ની-બે આની

સોહાગે-સ્વઢીઓસ્વાર

કાંસેકે-કાંસાનાં

માલદાર-પૈસાદાર

ગલતી હૈ-ઓગલે છે.

અઠન્ની-આઠ આની, અર્ધો

બરતન-વાસણ

પાડજાતી હૈ-મળે છે

ચવન્ની-ચારઆની, પાવલી

ફૂંકી-સ્વાસ્વ

વહુતાયતસે-વધારે

(૧) ચાંદી પણ સોનાની પેઠે સ્વાળમાંથી નીકળે છે.

(૨) પણ તે સોનાની બરાબર ભારે હોતી નથી અને રંગમાં ધોલી હોય છે.

(૩) ણનાં પણ ઘરેણાં બનાવવામાં આવે છે.

(૪) જે સોનું સ્વરીદી શકતા નથી તેઓ ચાંદીનાં ઘરેણાં બનાવરાવે છે.

(૫) જેઓને ચાંદી પણ મળી શકતા નથી તેઓ કાંસાનાં પહેરે છે

- (૬) હિંદુસ્તાનમાં ચાંદીના રૂપિયા, અર્ધા, પાવલી, અને
બેઆની બને છે.
- (૭) પૈસાવાળા માણસ સ્વાબને માટે ચાંદીનાં વાસણ પણ
બનાવરાવે છે.
- (૮) ચાંદીના તાર પણ સ્વેચ્છામાં આવે છે અને એનાં પતરાં
પણ બનાવવામાં આવે છે.
- (૯) ચાંદીની પણ સ્વાસ્થ કરવામાં આવે છે અને (તે)
દવામાં કામ આવે છે.
- (૧૦) ચાંદી સ્વદીઆ સ્વારના સાથે જલદી ઓગળે છે.
- (૧૧) ચાંદી થોડી કે વધારે સઘળી જગાએ મળે છે, પણ
અમેરિકામાં વધારે મળે છે.

પાઠ ૩૮. લોહા-લોહું.

ઑંચ-તાપ
જિતના-જેટલું
જાન પડેગા-સમજાશે
ઇંગલિસ્તાત-ઇંગલાંડ
હતના-તેટલું
ધાનિ-ધનવાન

હડીસા-ઑઢીઆ
કુલહાડી-કુહાડી
કંગાલ-ગરીબ
કુમાઝ્મે-કમાડમાં
પાવડા-પાવડા
સવહીકો-સર્વને

- (૧) લોઢું પણ સ્વાળમાંથી નીકળે છે અને માટી અને પથ્થરમાં મળેલું રહે છે.
- (૨) લોઢાને તાપ દહને ચોક્કસ કરે છે. લોઢું ઇંગ્લંડમાં ઘણું મળે છે.
- (૩) હિંદુસ્તાનમાં પણ વર્દવાન, ઓઢીઆ અને કુમાઉમાં એની સ્વાળો છે.
- (૪) લોઢાથી જેટલું કામ થાય છે, તેટલું કોઈ બીજી ધાતુથી થતું નથી.
- (૫) લોઢાની કલમો, ચપ્પુ, કુદાડી, પાવડા અને હાથિયાર બને છે.
- (૬) વિચાર કરીને જુઓ તો સમજાશે કે લોઢું ન હોયતો આપણાં ઘણાં કામ બંધ પડી જાય.
- (૭) જે દેશમાં લોઢાનો ઉપયોગ નથી તે દેશમાં ઉન્નતિ થતી નથી.
- (૮) લોઢાનું કામ ધનવાન અને ગરિબ સર્વને પડે છે.
- (૯) એટલા માટે લોઢું સઘળી ધાતુઓમાં મુખ્ય ગણાય છે.

પાઠ ૩૯. મોર-મોર.

વાદલોં-વાદલો

હમરી-ફૂલેલી

હરિયાલી-લીલોતરી

મુદાવના-શોભાયમાન

કલંગી-કલગી

લહલહાતી-મુશોભિત

જાન પડતા હૈ—જણાય છે
પરોમ્ને—પાંચોમાં
ટહલતા—ફરતો
પૂંછી—પૂંછડી
તારેહી તારે—તારાજ તારા

ગૂંજને લગા—ગાજી ઉઠયું
ફૂલા—ફૂલ
ઘમંડ—અભિમાન
ગાવોં—ગામો

- (૧) જુઓ વાદળોની ગરજના સાંભળીને મોર સામેના
સ્વેતરમાં નાચવા મંડયો છે, કેવો શોભાયમાન જણાય છે.
- (૨) પૂંછડી કેવો ગોઠ ફેલાવી દીધી છે.
- (૩) જાણે (કે) સૂરજમૂર્તીનું ફૂલ ચાલ્યું છે.
- (૪) મારેન ફૂલેલી છે, માથા ઉપર કલગી છે, પાંચોમાં
તારાજ તારા જડયા છે.
- (૫) તેને પોતાની સુંદરતાનું ઘણું અભિમાન છે.
- (૬) તેનો જીવ પઢાય છે કે સુંદર—શોભાયમાન જંગલ હો,
જમીન ઉપર ઝીલોતરી સુશોભિત હો અને હું થીરે
થીરે ફરતો રહું.
- (૭) જ્યારે જીવ પઢાય (ત્યારે) એક બે વાર બોલી
ઉઠ્યો, ઘણા દૂર સુધી જંગલ ગાજી ઉઠયું.
- (૮) મોર દેવલો અને ગામોની પાસે રહે છે.
- (૯) સાંજે (અને) સવારે ખુલ્લાં મેદાનો અને સ્વેતરોમાં
ઘૂમ્યા કરે છે; રાતે શાહો ઉપર આરામ લે છે.
- (૧૦) રજવાડામાં એઓને મારવા દેતા નથી.
- (૧૧) એઓની પૂંછડી અને પાંચોનું મોરછલ બને છે.

પાઠ ૪૦. આમ-કેરી.

લગે હૈં-ઝગ્યાં છે
 તોતોંકે-પોપટનાં
 ફુરસે-ફરર કરતા
 ઘને-સ્વીચોસ્વીચ
 આ ગિરે-આવી પડ્યાં
 બુઢા-હોસો
 રસ્વા-રસ્વાલી
 કુતર કુતર-કોતરી કોતરી

રુચતા હૈં-ભાવે છે
 કવ-ક્યાં
 ઢેર-ઢગલો
 ચૌર-મોર
 કૂકી-ટહુકી
 પાત પાત-પાંદડે પાંદડે
 સ્વટકા-અવાજ
 સિધારી-જતી રહી

- [૧] સામે કેવો સુંદર વાગ છે. આંવાનાં જાડ ઝગ્યાં છે.
 [૨] કેવાં સ્વીચોસ્વીચ છે જેવી કાઠી ઘટા છાદ હોય.
 [૩] રસ્વાલો આંવાની રસ્વાલી કરી રહ્યા છે, પણ સ્વી-
 સકોલીઓ ક્યાં છોડે છે.
 [૪] ઢાઢીણ ઢાઢીણ (અને) પાંદડે પાંદડે ફરે છે.
 [૫] લ્યો પોપટનાં ટોલે ટોળાં આવી પડ્યાં.
 [૬] (તેમણે) કેરી કોતરી કોતરીને ઢગલો બનાવી દીધો
 [૭] અવાજ થતાંજ સઘળા ફરર કરતા ડહી ગયા
 [૮] કેરી એક વરસ સારી આવે છે, વીજી સાલ ઓછી.

કોઈ કોઈ એક સાલ ફલે છે.

[૯] બીજી સાલ તેઓમાં ફલ આવતાં નથી.

[૧૦] અને કોઈ કોઈને બારે માસ ફલો આવે છે.

[૧૧] ગમે તો ડોસો હોય કે જુવાન (પગ) કેરી વધાને
ભાવે છે.

[૧૨] કેરી અને કોયલની સોબત છે. ગ્રાડ ઉપર મોર આ-
વ્યો અને કોયલ ટહુકી.

[૧૩] કેરી થઈ રહી અને તે બીજા દેશોમાં જતી રહી.

[૧૪] કેરી ઘણી જાતની હોય છે. જેમકે, મુંવાઈ, માલદા,
લંગડા, ટિકારી, મોહનભોગ અને દેશી.

હિન્દી વ્યાકરણ ભંવંધી કેટલીક જરૂર પુરતી યાદિતી.
હિન્દીમાં ગુજરાતીની સાફક આઠ વિભક્તિઓ છે અને તેને
કારક કહે છે.

કારક અથવા વિભક્તિ.

કર્તા [પહેલી]

અપાદાન [પાંચમી]

કર્મ [બીજી]

સમ્બન્ધ [છઠ્ઠી]

કરણ [ત્રીજી]

અધિકરણ [સાતમી]

સમ્પ્રદાન [ચોથી]

સમ્બોધન [આઠમી]

विभक्त.	कारक.	गुजराती प्रत्यय.	हिन्दी प्रत्यय.
१ ली कर्ता (कर्ता अर्थ)		मूल रूप रहे छे.	मूलरूप अथवा ने
२ जी कर्म (कर्म अर्थ)		ने	को
३ जी करण (साधन)		ए	से
४ थी सम्प्रदान (दान)		ने माटे, ने वास्ते	को, के लिये
५ मी अपादान विधोग		थी, थकी.	से
६ ठी सम्बन्ध (संबंध)		नो, नी, नुं, नां, ने	का, की, के
७ मी अधिकरण स्थान		मां, ए.	मे, पै, पर
संबोधन संबोधन (कोइने)		प्रत्यय नथी पण गुजरातीनी भा- फक शब्दनी आगळ के पाळळ हो, रे, अरे, हे मुकवापां आवे छे.	
बोलाववामां व- पराय छे.			

विभक्ति आना संबंधी थतां नामनां स्वरान्तरान.

अकरान्त पुल्लिंग. बालक शब्द.

एकवचन.

बहुवचन.

१ कर्ता	बालक, बालकने	बालक, बालकोने
	बालक, बालके	बालको, बालकोए
२ कर्म	बालकको	बालकोंको
	बालकने	बालकोने
३ करण	बालकसे	बालकोंसे
	बालके	बालकोए
४ सम्प्रदान	बालको, बालककेलिये	बालकोंको, बालकोंकेलिये

बाळकने, बाळकने माटे, बाळकोने, बाळकोने माटे

५ अपादान बालकसे (बाळकथी) बालकोंसे (बाळकोथी)

६ सम्बन्ध बालकका-की-के बालकोंका-की-के

बाळकनो-नी-नां बाळकोनो-नी-नां

७ अधिकरण बालकमें-पै-पर बालकोंमें-पै-पर

बाळकमां-पर-उपर बाळकोमां, बाळकोपर-उपर

८ सम्बोधन हे बालक (हे बाळक) हे बालकों (हे बाळको)

अकारान्त स्त्रीलिंग चील (समळी) शब्द.

एकवचन.

बहुवचन.

१ कर्ता चील (समळी) चीलें (समळीओ)

२ कर्म चीलको (समळीनें) चीलोंको (समळीओने)

बाकीनां रूप “ बालक ” शब्दनां रूप प्रमाणे बने छे.

आकारान्त पुल्लिंग. लडका शब्द.

एकवचन.

बहुवचन.

१ कर्ता लडका, लडकेने लडके, लडकोंने

छोकरो, छोकराए छोकराओ, छोकराओए

२ कर्म लडकेको (छोकराने) लडकोंको (छोकराओने)

३ करण लडकेसे (छोकराए) लडकोंसे (छोकराओए)

४ संप्रदान लडकेको, लडके के लिये लडकोंको, लडकों के लिये
(छोकराने, छोकराने माटे) छोकराओने, छोकराओने माटे)

५ अपादान-लडकेसे छोकराथी) लडकोंसे (छोकराओथी)

- ६ संबंध लडकेका-की-के लडकोंका-की-के
 (छोकरानो-नी-नां) (छोकराओनो-नी-नां)
 ७ अधिकरण-लडकेमें-पै-पर लडकोंमें-पै-पर
 (छोकरामां-पर-उपर) छोकराओमां-पर-उपर
 ८ संबोधन-हे लडके (हे छोकरा) हे लडको (हे छोकराओ)
 अकारान्त स्त्रीलिंग 'मैया' शब्द.

ए. व.

ब. व.

- १ कर्ता गैया, गैयाने गैया, गैयाओने
 (गाय, गाये) (गायो, गायोए)
 २ कर्म-गैयाको (गायने) गैयाओंको (गायोने)
 बाकीना रूप लडका शब्द प्रमाणे करवां.

न्हस्व इकारान्त पुल्लिंग " हरि " शब्द.

एकवचन.

बहुवचन.

१ हरि, हरिने	हरि, हरियोने
२ हरिको	हरियोंको
३ हरिसे	हरियोंसे
४ हरिको-के लिये	हरियोंको, हरियोंके लिये
५ हरिसें	हरियोंसे
६ हरिका-की-के	हरियोंका-की-के
७ हरिमे-पै-पर	हरियोमे-पै-पर
८ हे हरि	हे हरियों

ऋस्व इकारान्त स्त्रीलिङ्ग ' बुद्धि ' शब्द.

एकवचन.

बहुवचन,

१ बुद्धि, बुद्धिने

बुद्धियां, बुद्धियांने

२ बुद्धिको

बुद्धियोंको

बाकीनां रूप " हरि " शब्द प्रमाणे थाय छे.

१ माली, मालीने

माली, मालीयोंने

२ मालीको

मालीयोंको

३ मालीसे

मालियोंसे

४ मालिको-के लिये

मालियोंको-के लिये.

५ मालिसे

मालियोंसे

६ कालिका-की-के

मालियोंका-को-के

७ मालिसे-पै-पर

मालियोंमे-पै-पर

८ हे मालि

हे मालियो

दीर्घ ईकारान्त स्त्रीलिङ्ग "घोड़ी" शब्दनां रूप पण उपर प्रमाणे थाय छे, परंतु पहेली विभक्तिना बहुवचनमां " घोडियां " रूप थाय छे बांकीनां रूप " मालि " प्रमाणे.

ऋस्व उकारान्त पुलिङ्ग " साधु " शब्द.

एकवचन.

बहुवचन.

१ साधु, साधुने

साधु, साधुओने

२ साधुको

साधुओंको

बाकीनां रूप एकवचनमां “साधु” अने बहुवचनमां ‘साधुओ’ ने अनुक्रमे प्रत्ययो लगाडवाथी थाय छे.

ऋस्व उकारान्त स्त्रीलिङ्ग “धेनुं” शब्दनां रूप साधु शब्द प्रमाणे करवां.

दीर्घ उकारान्त पुलिङ्ग ‘भालू’ (रीछ) शब्द.

ए.

ब.

१ भालू, भालूने

भालू भालूओंने

२ भालूको

भालूओंको

३ भालूसे

भालूओंसे

४ भालूको-के लिये

भालूओंको-के-लिये

५ भालूसे

भालूओंसे

६ भालूका-की-के

भालूओंका-की-के

७ भालूमें

भालूओंमें

८ हे भालू

हे भालूओं

दीर्घ उकारान्त स्त्रीलिङ्ग “झाड़ू” (कचरो) शब्दनां रूप उपर प्रमाणेज थाय छे.

एकरान्त पुलिङ्ग ‘पांडे’ (पंडया) शब्द.

१ पांडे, पांडेने

पांडे, पांडेओंने

२ पांडेको

पांडेओंको

३ पांडेसे

पांडेओंसे

બાકીના રૂપ એકવચનમાં “ પાંડે ” અને બહુવચનમાં “ પાંડેઓ ” ને પ્રત્યયો લગાડવાથી થાય છે.

ઓકારાન્ત પુલ્લિંગ “ કોદો ” (સામો નામતું અનાજ).

એ. વ.

શબ્દ

વ. વ.

૧ કોદો, કોદોને

કોદો, કોદોઓને

૨ કોદોકો

કોદોઓકો

૩ કોદોસે

કોદોઓસે

બાકીના રૂપ (એકવચનમાં કોદો અને બહુવચનમાં “ કોદોઓ ” ને પ્રત્યયો લગાડવાથી થાય છે.

સર્વનામ.

હિન્દી ભાષામાં સર્વનામમાં નર ને નારી જાતિના એક જ રૂપ રહે છે.

પુરુષવાચક સર્વનામ અને તેનાં વિભક્તિનાં રૂપ.

ગુજરાતી

હિન્દી

પુરુષ એકવચન બહુવચન પુરુષ એકવચન બહુવચન

૧ હો પુ હું અમે, આપણે ઉત્તમ પુરુષ मैं हम, आप

૨ જો પુ. તું તમે, આપ મધ્યમ પુરુષ तू तुम, आप

૩ જો પુ. તે તેઓ અન્ય પુરુષ वह वे

ઉત્તમ પુરુષ मैं—પહેલો પુરુષ “ હું ” નાં રૂપ.

કારક

એકવચન

બહુવચન

કર્તા मैं, मैंने [હું, મેં] हम, हमने (अमे, अमोए, आपणो)

કર્મ मुझको, मुझे [मने] हमको, हमें [अमने]

करण मुझसे, मैंने (माराथी में) हमने, हमसे (अमे, अमोए)
संप्रदान मुझको, मुझे मेरे लिये हमको, हमें, हमारे लिये
(मने, मारे माटे) (अमने, अमारे माटे)

अपादान मुझसे (हुंथी, माराथी) हमसे (अमथी, अपाराथी)
संबंध मेरा-री-रे (मारो-री-रां) हमारा-री-रे (अमारो-री रां)
अधिकरण मुझमें, मेरेमें (मारामां) हममें, हमारेमें (अमोमां, अमा-
रामां) सर्वनामना संबोधनना रूपाख्यान थड शकतां नथी.

मध्यम पुरुष तू—(बीजो पुरुष “ तुं ”)

ए. व.

व. व.

- १ तू, तूने (तुं, तें) तुम-तुमने (तमे, तमोए)
- २ तुझको, तुझे (तने) तुमको, तुम्हें (तमने)
- ३ हमसे, तने (ताराथी, तें) तुमने, तुमसे (तमे, तमोए, तमारे)
- ४ तुझको, तुझे, तेरे लिये तुमको, तुम्हें, तुम्हारे लिये
(तने, तारे माटे) (तमने, तमारा माटे)
- ५ तुझसे, (तुंथी, ताराथी) तुमसे (तमाराथी)
- ६ तेरा, तेरी, तेरे (तारो-री-रां) तुम्हारा-री-रे (तमारो-रा-रां)
- ७ तुझमें, तेरेमें (तुंमां, तारामां) तुममें, तुम्हारेमें (तमारामां)

अन्य पुरुष “ वह ” (त्रीजो पुरुष ‘ ते ’)

एकवचन.

बहुवचन.

- १ वह, उसने (ते, तेणे) वे, उनने, जन्होंने (तेओ, तेओए)

- २ उसको, उसे (तेने) उनको, उन्हे उन्हे उन्होंको[तमने तेओने]
 - ३ उससे, उसने [तेथी,तेणे] उनसे, उन्होसे, उनने (तेओए, तेओथी, तेमणे)
 - ४ उसको, उसे, उसके लिये उन्होंको,उनके लिअे (तेओने, (तेने, तेने माटे) तेओने माटे)
 - ५ उससे (तेथी) उनसे, जन्होंसे(तेओथी तेमनाथी)
 - ६ उनका-की के(तेनो नी-नां) उनका-की-के, उन्होंका-की-के (तेओनो-नी-नां)
 - ७ उसमें, उसपर (तेनामां-पर) उनमें,उन्होमें उनपर, जन्हों-पर (तेओमां-पर, तेमनामां)
- दर्शक सर्वनाम.
यह (आ).

एकवचन.

बहुवचन.

- १ यह,इसमे(आ,आणे) ये,इनने,इन्होंने(आ,आणे,आमणे)
- २ इसको, इसे [आने] इतको, इन्हें (आने, आमने]
- ३ इससे (आणे) इनसे, इन्होंसे (आणे, आमणे)
- ४ इसको,इसे,इसके लिये इनको इनके लिये (आने, अमने (आने, आने माटे) माटे)
- ५ इससे (आथी) इनसे, इन्होंसे (आथी, आमनाथी)

- ६ इसका-की-के (आनो-नी-नां) इनका-की-के (आमनो-नी-नां)
 ७ इसमें (आमां) इनमें, इन्होंमें (आमां, आमनामां)
 सामान्य सर्वनाम—“कोइ” एकवचनमांज वपराय छे.
 १ कोइ, किसीने (कोइ कोइए) ५ किसीसे (कोइथी)
 २ किसीको (कोइने) ६ किसीका-की-के (कोइनो-नी-
 ३ किसीसे, किसीने (कोइए, कोइथी) नां)
 ४ किसीको किसीके लिये ७ किसीमें (कोइमां)

[कोइने, कोइने माटे]

प्रश्नार्थक सर्वनाम—कान [कोण]

एकवचन.

बहुवचन.

- १ कौन, किसने (कोण, कोण) कान, किनने (कोण, केणे)
 २ किसको, किसे (कोने, केने) किनको, किन्हें
 ३ किससे, किसने (कोणथी, कोणे) किनसे (लिये
 ४ किसको, किसे, किसके लिये किनको, किन्हें, किनके
 (कोने, केने, कोने माटे)
 ५ किससे (केनाथी, कोनाथी) किनसे
 ६ किसका-की-के (कोनो, किनका-की-के
 केनो-नी-नां)
 ७ किसमें, किसपर (कोनामां, केनामां) किनमें, किनपर
 प—कोण शब्दनं गुजरातीमां बहुवचन थतुं नथी माटे
 बहुवचनमां गुजराती रूप लख्यां नथी.
 आप (आप).

હિન્દીમાં એકવચનનાં રૂપમાં વપરાય છે, પણ અર્થ બહુ-વચનનો બતાવે છે. ગુજરાતીમાં આપ બહુવચનમાં રહે છે.

૧ આપ, આપને (આપ, આપે)	૫ આપસે (આપથી)
૨ આપકો (આપને)	૬ આપકા-કી-કે(આપનો-ની-નાં)
૩ આપસે, આપને (આપથી, આપે)	
૪ આપકો, આપકે લિયે (આપને, આપને સારું)	૭ આપમેં (આપમાં)

*આપ (આપણે).

૧ આપ (આપણે)	૫ અપનેસે (આપણાથી)
૨ અપનેકો (આપણને)	૬ અપના-ની-ને(આપણો-ની-નાં)
૩ અપને,અપનેસે(આપણે-આપણથી)	
૪ અપનેકો, અપને લિયે (આપણને, આપણે સારું)	૭ અપનેમેં (આપણામાં)

જોન (જે).

એકવચન.

બહુવચન.

૧ જો, જિસને [જે જેણે]	જા, જિનને [જે, જેણે, જેઓએ]
૨ જિસે, જિસકો (જેને)	જિનહેં, જિનકો (જેને, જેઓને)
૩ જિસસે, જિસને(જેથી, જેણે)	જિનને, જિનસે (જેમણે, જેનાથી)
૪ જિસે, જિસકા, જિસકે લિયે	જિનકો, જિનહેં, જિનકે લિયે
(જેને, જેને માટે)	(જેમને, જેમને માટે)

*આપ હિન્દીમાં એકવચનમાં વપરાય છે, પણ અર્થ બહુવચનો બતાવે છે, અને ગુજરાતીમાં તે બહુવચનમાંજ વપરાય છે.

- ५ जिससे [जेथी] जिनसे [जेओथी]
 ६ जिसका-की-के जिनका-की-के } [जेओना-नी-नां]
 [जेनो-नी-नां] जिन्होंका की-के
 ७ जिसमें [जेमां] जिनमें [जेओमां]
 “ हो ” धातुनां वर्तमानकाळनां रूप.

पुरुष	एक.	बहु.
१ उत्तम	मैं हूं [हुं छूं]	हम हैं [अमे छीए]
२ मध्यम	तू है [तुं छे]	तुम हो [तमे छो]
३ अन्य	वह है [ते छे]	वे हैं [तेओ छे]

हो धातु नरजाति भुतकाळनां रूप.

पुरुष.	एकवचन.	बहुवचन.
१ उत्तम	मैं था [हुं हतो]	हम थे [अमे हता]
२ मध्यम	तू था [तुं हतो]	तुम थे [तमे हता]
३ अन्य	वह था [ते हतो]	वे थे [तेओ हता]

हो धातु नारिजाति भूतकाळना रूप.

१ उत्तम	मैं थी [हुं हती]	हम थी [अमे हती]
२ मध्यम	तू थी [तुं हती]	तुम थी [तमे हती]
३ अन्य	वह थी [ते हती]	वे थी [तेओ हता]

हो धातु भविष्यकाळ नरजातिनां रूप.

२ उत्तम	मैं होउंगा }	हम होवेंगे }
	मैं हूंगा }	हम होंगे }
		[अमे होईशुं]

૨ મધ્યમ તું હોવેગા	{ તું હોઈશ	તુમ હોઓંગે	{ [તમે હશે]
તું હોગા		તુમ હોંગે	
૩ અન્ય વહ હોવેગા	{ [તે હશે]	વો હોવેગે	{ [તેઓ હશે]
વહ હોગા		વે હોગે	

હો ધાતુ નારીજાતિ ભવિષ્યકાલના રૂપ*

૧ ઉત્તમ મેં હોઁંગી	હમ હોંગી
૨ મધ્યમ તું હોગી	તુમ હોંગી
૩ અન્ય વહ હોગી	વે હોગી

“પઢ” ધાતુ વર્તમાનકાલ નરજાતિના રૂપ.

પુરુષ. એકવચન. बहुवचन.

૧ ઉત્તમ મેં પઢતાહું[હું બળું છું]	હમ પઢતેહૈં [અમે બળીએ છીએ]
૨ મધ્યમ તૂ પઢતાઈ[તું બળે છે]	તમ પઢતેહોં [તમે બળો છો]
૩ અન્ય વહ પઢતાઈ[તે બળે છે]	વે પઢતે હૈં [તેઓ બળે છે]

પઢ ધાતુ વર્તમાનકાલ નારી જાતિ.

૧ ઉત્તમ મેં પઢતા હું (આગલના ગુજરાતી પ્રમાણે)	હમ પઢત
હૈં [આગલના ગુજરાતી પ્રમાણે]	

* ૧ ગુજરાતીમાં કર્તા પુરુષ અને સ્ત્રી વચ્ચે માટે એકજ રૂપ રહે છે.

૨ હિન્દી ભાષામાં ગુજરાતીની માફક નાન્યતરજાતિ નથી.

२ मध्यम तु पढ़ती है („) तुम पढ़ती हो („)

३ अन्य वह पढ़ती है („) वे पढ़ती हैं („)

“पढ़” धातु भूतकाल नरजाति.

१ उत्तम मैं पढ़ताथा [हुंभणतोहतो]हमपढ़तेथे [अमेभणताहता]

२ मध्यम तू पढ़ताथा [तुंभणतोहतो]तुमपढ़तेथे [तमे भणताहता]

३ अन्यवह पढ़ताथा [तेभणतोहतो]वे पढ़तेथे [तेओभणताहता]

“पढ़” धातु भुतकाल नारिजाति.

१ उत्तममैंपढ़तीथी(हुंभणतीहती)हमपढ़तीथी (अमे भणती हती)

२ मध्यमतूपढ़तीथी(तुंभणतीहती)तुमपढ़तीथी[तमे भणती हती]

३ अन्यवहपढ़तीथी(तेभणतीहती)वे पढ़तीथी [तेओभणतीहती]

“पढ़” धातु भविष्यकाल नरजाति.

१ उत्तम मैं पढ़ूँगा (हुं भणीश) हम पढ़ेंगे (अमे भणीशुं)

२ मध्यम तू पढ़ेगा (तुं भणीश) तुम पढ़ोगे (तमे भणशो)

३ अन्य वह पढ़ेगा (ते भणशे) वे पढ़ेंगे (तेओ भणशे)

“पढ़” धातु भविष्यकाल नारिजाति.

१ उत्तम मैं पढ़ूँगी (गुजराती उपर प्रमाणे) हम पढ़ेगी (गुज-
राती उपर प्रमाणे)

२ मध्यम तू पढ़ेगी („) तुम पढ़ोगी („)

३ अन्य वह पढ़ेगी („) वे पढ़ेगी („)

સૂચના.

અમારે ત્યાંથી આ રાજ્યની શાળાઓમાં ચાલતા જરાત દ્વિતીય વિજેર તમામ પુસ્તકો તથા સ્ટેશનરી સામાન મળે છે. અધ્ય અથ લેનારને સાફ કમીશન આપવામાં આવશે. બહારગામ ઓફિસર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

અમારા તરફથી પ્રગટ થએલાં પુસ્તકો.

દિનમત. રૂ. આ.

૧. ગુ. બીજા ધોરણની નોટ. (આ રાજ્યના નવા ધોરણ પ્રમાણે તમામ વિષયો સાથે)	૦—૩—
૨. ગુ. ત્રીજા ધોરણની નોટ.	૦—૬—
૩. ગુ. ચોથા ધોરણની નોટ.	૦—૮—
૪. ગુ. પાંચમા ધોરણની નોટ.	૦—૧૦—
૫ ગુ. છઠ્ઠા " "	૦—૧૨—
૬. હિન્દી પ્રાથમિક તથા શિક્ષાવર્ણી ભાગ ૧ જાના અર્થ તરજુમા સહિત.	૦—૩—૬
૭. હિન્દીશિક્ષાવલી ભાગ ૨ જાના અથ તરજુમા સહિત	૦—૪—૦
૮. પ્રશ્નોત્તરરૂપે સહિતજ્ઞાન ધો. ૧ હુ. આગ્રહ ૧ લી	૦—૧—૦
૯. " " " ૨ હુ. " ૩ ૭	૦—૧—૦
૧૦. " " " ૩ હુ. " "	૦—૨—૦
૧૧. " " " ૪ હુ. " "	૦—૨—૦
૧૨. " " " ૫ હુ. " "	૦—૨—૦
૧૩. " " " ૬ હુ. " ૨	૦—૨—૦
૧૪. " " " ૭ હુ. " ૧ લી	૦—૪—૬
૧૫. પ્રશ્નોત્તરરૂપે વડોદરા રાજ્યનો સરળ ઇતિહાસ	૦—૨—૦
૧૬. જરતખંડનો પ્રશ્નોત્તરરૂપે સરળ ઇતિહાસ ધો. ૫ માટે	૦—૨—૦
૧૭. " " " ધો. ૬ માટે	૦—૩—૦
૧૮. પ્રશ્નોત્તરરૂપે નાગરિકના ધર્મ તથા આરોગ્યવધો પત્રચત્રહાર નીચેના સિરનામે દરેકો:—	૦—૩—૦

મણીલાલ મૂળજીભાઈ ઉપાધ્યાય.

બુક્સેલર એન્ડ પબ્લીશર.

સુ. પેટલાદ-૧૧૫ આબુદ.

